

Van de redactie

In dit nummer van het KNR-bulletin kunt u nader kennismaken met Tjeu Timmermans o.carm. en Dymphna Vanwesenbeeck scmm. Voorts vragen we graag uw aandacht voor het mission statement van de KNR, waarvan inmiddels ook een Engelse, Franse en Italiaanse versie beschikbaar is. Sluitingsdatum van kopij voor het volgende nummer: **1 april 2004**

Inhoudsopgave

Besturen	vanaf pagina 2
AB/KNR 7 januari 2004 In gesprek met Tjeu Timmermans o.carm. / Psalm 130 Overweging Tjeu Timmermans o.carm. Dymphna Vanwesenbeeck scmm en de mensenrechten Einde samenwerkingsbesprekingen CMC, MIVA en Solidaridad CMC bemiddelt bij aanvraag van Machtiging voorlopig verblijf (MVV) Bestuurswisseling Pausboodschap ter gelegenheid van Wereldvrede­sdag Pauselijke raad voor Cultuur: vier vrouwen benoemd	
Vrede & Gerechtigheid	vanaf pagina 12
Brief Werkgroep Zusters Augustinessen aan Minister Hoogervorst Genetische manipulatie Pleidooi voor ruimhartiger toelatingsbeleid vluchtelingen	
Bijeenkomsten	vanaf pagina 16
KNR-regiodagen (8 en 14 januari 2004) Besturendag WRGV (21 januari 2004)	
Vraag & Aanbod / Diversen	vanaf pagina 19
Ruimte in Ravensbos / Museum in Bolsward	
Projecten	vanaf pagina 19
Kinderarbeid	
Boeken & brochures	vanaf pagina 20
Recent verschenen publicaties	
Religieus leven	vanaf pagina 27
Gedachten over herbronning (4)	
Agenda	vanaf pagina 33
UCESM Assemblee (16-22 februari 2004) Vijfde platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven (14 april 2004) Studiedag Unie Nederlandse Katholieke Vrouwenbeweging (14 april 2004) Nationale Vredesdag voor Religieuzen (11 september 2004) Vergaderingen van het AB/KNR (9 juni en 17 november 2004)	
Gedicht	pagina 34
Vriend (M. Vasalis)	

AB/KNR 7 januari 2004

Op 7 januari 2004 vond in ZIN te Vught de oprichtingsvergadering plaats van de vernieuwde KNR. Behalve ruim 120 vrouwelijke en mannelijke hogere oversten waren ook mgr. J. de Kok ofm, en de nuntius mgr François Bacqué aanwezig.

Na de opening van de vergadering kwam een van de leden van de werkgroep liturgie, zr Wies van den Heuvel, aan het woord. Zij lichtte de veelkleurige kaarsen in de menora, de prachtige doek en de zeven woorden, die de religieuze grondhouding uitdrukken, toe.

De regenboog is een teken van diversiteit en verbondenheid, van samen op weg als KNR. Kleur toont Gods oneindige trouw en verbond met de aarde. In de gekozen lezing (Zacharia 3, 6-6,1 en 4, 6-10) heeft Zacharia tot zevenmaal toe de steen in zijn metaforen verwerkt. Dit symboliseert de zekerheid en duurzaamheid van het fundament. Christus zelf is de sluitsteen; Hij houdt het bouwwerk in zijn voegen. Het begrip 'steen' bevat tal van levensaspecten. Het is de dragende kracht van en symbool voor de nieuwe conferentie; een gemeenschap-in-wording. Daarom is gekozen voor een woestijnroos, een steen met kleurschakeringen en lagen. Vanwege de hardheid van de steen is het onmogelijk gebleken een inscriptie aan te brengen. Vandaar dat er een zuil is aangebracht waarop de zeven grondwoorden zijn gegraveerd. De steen is nog niet af, evenmin als het bouwwerk van de nieuwe conferentie. Zodra het kunstwerk gereed is zal het een blijvende plaats krijgen bij de KNR als symbool voor de gezamenlijkheid.

Na deze liturgische opening kreeg het hoofd van het bureau het woord. Ad Leys memoreerde de brief van de *Congregatio* van 9 december die de definitieve goedkeuring voor oprichting van de nieuwe conferentie en van de voorgelegde statuten betekende. In september 2003 waren zr Rafaël Kops, p Ignace Dekkers en Ad Leys ter voorbereiding naar Rome geweest, waar zij een open gesprek

hebben gevoerd over de statuten. De goedgekeurde statuten zijn in twee opzichten opmerkelijk:

1. voor zover bekend is de Nederlandse conferentie de enige ter wereld waarvan de monialen gewoon lid zijn;
2. het is toegestaan dat personen die geen hogere overste zijn en eventueel zelfs leken lid worden van het DB.

De nieuwe KNR kan juridisch beschouwd worden als een samengaan van de voormalige Samenwerkingsverbanden en de oude KNR. Als zodanig kan de nieuwe KNR alle rechten en plichten van de samenwerkingsverbanden overnemen.

De nieuwe KNR is echter niet louter een juridische aangelegenheid. De verenigde religieuzen stáán ook ergens voor. Het Mission Statement waarin de visie is neergelegd werd toegelicht door Tjeu Timmermans o.carm¹. Vervolgens stelden de kandidaten voor het lidmaatschap van het Dagelijks Bestuur zich voor aan de kiesgerechtigden.

Na de keuze van Tjeu Timmermans o.carm. tot voorzitter en Dymphna Vanwesenbeeck scmm tot vice-voorzitter was er een lunchpauze en gelegenheid voor een wandeling over het uitgestrekte terrein. Na de middag werden de overige, 'gewone' bestuursleden gekozen² en werd de begroting 2004 goedgekeurd. Vervolgens was het tijd voor de formele bestuursoverdracht. Zr. Rafaël Kops bedankte de terugtrekkende bestuursleden voor hun activiteiten en hun betrokkenheid: p Piet Nelen cssr, p Jan Snijders ofmcap en zr Paule Keusters scmm. Zij feliciteerde het nieuwe bestuur en gaf de hamer door aan haar

¹ Zie de tekst van de overweging elders in dit blad

² De uitslag: F. van Pinxteren cmm, A. Vos occ, B. Bodaar osa, Zr R. de Jong (Zusters Ursulinen van Bergen), Zr T. Sonder (Zusters van Liefde – Schijndel). G. vd Burg jmj en dhr J.G. Bauduin (penningmeester).

opvolger. De voorzitters van de oude Samenwerkingsverbanden en de KNR ontstaken samen een grote kaars.

Vervolgens dankte de nieuwe voorzitter KNR, Tjeu Timmermans o.carm. de aanwezigen voor het in hem gestelde vertrouwen. Daarna richtte hij zich tot zr Rafaël voor wie hij zijn oprechte waardering uitsprak. Hij vertelde hoe hij haar heeft ervaren, namelijk als een zeer kordate en deskundige vrouw met grote bestuurskwaliteiten. Op de juiste momenten wist ze discussies te beëindigen om tot een besluit te komen. Zijn waardering is gegroeid door zijn kennis van de moeilijke kwesties uit het verleden, die opgelost zijn. Hij sprak de hoop uit dat het nieuwe bestuur zich in wat rustiger vaarwater zal mogen begeven. En hij besloot met de woorden: *Oprecht dank en in u*

aan het hele vorige bestuur. Met name voor de inzet, de visie en de gegane weg zodat wij vandaag deze dag hebben kunnen beleven.

De bijeenkomst werd besloten met het lied **Voor mensen die naamloos....**

Laatste nieuws: In een brief van 2 februari feliciteert de prefect van de *Congregatio*, kardinaal Martinez Somalo, zowel p Timmermans als zr Vanwesenbeeck met het feit dat zij tot voorzitter en vice-voorzitter zijn gekozen. En de kardinaal vervolgt: “Wij wensen dat de intensere samenwerking tussen de religieuze instituten in Nederland, onder Gods zegen, de belangen van diegenen waarvoor zij zich inzetten steeds meer zal bevorderen”.

Psalm 130

Uit de diepten roep ik U, Heer,
Heer God, hoort Gij mij?
Open uw hart voor mij,
Ik smeed u om genade.

Als Gij zonden gaat tellen,
Houdt geen mens het uit.
Maar bij u is vergeving
En daarvan leven wij.

Ik verwacht de Heer,
Wacht met heel mijn ziel –
En ik hoop op zijn woord.

Naar Hem zie ik uit,
Zoals een man op wacht
Uitziet naar de morgen,

Uitziet naar de morgen.

Blijf vertrouwen op God,
Want bij Hem is genade,
Hij is uw verlossing.

Hij zal ons bevrijden
Uit de macht van het kwaad³.

³ Uit: Vijftig Psalmen. Proeve van een vertaling door Huub Oosterhuis en Michel van der Plas in samenwerking met Pius Drijvers en Han Renckens

Uit de diepte roep ik tot U

In gesprek met Tjeu Timmermans o.carm.

Tjeu Timmermans (Kessel, 1943) werd in 1990 tot co-provinciaal van zijn orde - de geschoeide Karmelieten - gekozen. Wie eenmaal een bestuurstaak op zich neemt ontdekt meestal snel dat het zelden beperkt blijft tot één functie voor één termijn. Zo verging het Tjeu ook. Hij is inmiddels in zijn derde termijn als provinciaal van de Karmelieten. Onlangs werd hij gekozen tot voorzitter van de KNR. Een goede aanleiding voor een nadere kennismaking.

Jeugd

Met plezier kijkt hij terug op zijn jeugd in Limburg, waar zijn ouders in zijn geboortedorp Kessel een boerderij van de kerk pachtten. Hij was een van de oudsten in een groot gezin. Het was moeilijk om de touwtjes aan elkaar te knopen. Voor en na school werden de kinderen geacht mee te helpen in het bedrijf, bijvoorbeeld door asperges te steken. Van zijn ouders leerde hij dat de grond heilig is en dat je er behoedzaam mee om moet gaan. Morrelen aan de structuur van de grond is gevaarlijk. Tjeu: *We waren afhankelijk van de natuur. Je moet er eerbied voor hebben, want je leven is er mee gemoeid.* Naast het ontzag voor de natuur was er voorts een sterk religieus geïnspireerd rechtvaardigheidsgevoel. Zijn ouders werden tijdens de Tweede Wereldoorlog geëvacueerd en zagen hoe mensen gedood werden. Dat zijn ingrijpende ervaringen, die hen een onverwoestbaar gevoel voor rechtvaardigheid bijbracht en het besef dat God op een vanzelfsprekende manier met mensen van doen heeft.

Keuze

Dát hij wilde studeren was voor Tjeu van meet af aan duidelijk, maar wat, hoe en waar? Tjeu: *Rolduc kwam niet in aanmerking, want dat was voor heren. Ik was kwaad toen het hoofd van de school me suggereerde om naar een of andere congregatie te gaan, want dat wilde ik niet. Wat ik wél wilde was niet zo duidelijk. Ik had nog nooit van Karmelieten gehoord en was dan ook verbaasd toen er bij ons een Karmeliet over de vloer kwam, een bedelmonnik, die goed met mijn vader overweg bleek te kunnen. Beiden hielden van Belgische knollen. En terwijl ze naar de paarden gingen kijken kreeg mijn vader het advies om met mij in*

Merkelbeek te gaan kijken. Aldus geschiedde. Ik was er met Carnaval wezen kijken, was amper over de drempel of ik zei: hier blijf ik en na Pasen ging ik naar de voorbereidende klas in Merkelbeek. En van daaruit ging ik naar het seminarie in Zenderen om het gymnasium af te maken. Ondanks de talloze uittredingen in die jaren was er voor mij nooit een reden om weg te gaan.

In 1963 begon hij in Boxmeer aan het noviciaat. Ook daar voelde hij zich weer snel thuis. Contact met familieleden was er met Kerst, Pasen en gedurende de zomervakantie. Het gegeven dat Tjeu mocht studeren ging deels ten koste van zijn broers en zussen. Hij was zich hier terdege van bewust en wilde er iets tegenover stellen. Dit deed en doet hij door er te zijn in belangrijke fasen, door tijd te nemen voor zijn verwanten. Zo werd hij toeziend voogd toen zijn schoonzus na het dodelijk ongeluk van zijn broer als jonge weduwe met een baby van zes maanden achterbleef. En toen hij zich realiseerde dat hij zelf nooit biologische kinderen zou krijgen vroeg hij aan zijn jongste zus, die zwanger was, of hij de bevalling mocht bijwonen. Het aanstaande ouderpaar stemde hier mee in toen Tjeu bereid bleek ook tijdens de zwangerschap zijn betrokkenheid te tonen. Hij heeft geleerd zich te verhouden tot het feit dat zijn leven niet op dezelfde manier door zal gaan als dat van zijn broers en zussen.

De intensiteit van de relaties die hij met zijn verwanten onderhoudt is heel verschillend. Er zijn veel manieren waarop je anderen nabij kunt zijn. Geboorte en dood, huwelijk en scheiding: Tjeu gaat niets uit de weg, omdat hij het wezenlijk vindt te delen in de pijn en de vreugde van anderen. Zijn ervaring van een in

te lossen ereschuld werkt ook op een andere concrete manier door. Voor zichzelf vraagt hij liever niets. *Dat is niet altijd goed hoor*, voegt hij er bijna verontschuldigend aan toe, *maar ik heb voor mezelf niet veel nodig*.

Crisis

Na zijn professie ging hij naar Dordrecht om filosofie te studeren. Nog steeds was er de zekerheid dat dit zijn richting was. Maar tijdens zijn vervolgopleiding aan de Katholieke Theologische Hogeschool in Amsterdam geraakte hij in een diepe crisis. Tjeu: *Alles ging onderuit: maatschappelijk, religieus en mijn verleden. Alles wat ik als vanzelfsprekende bedding had meegekregen. Ik kwam in een crisis van het niet-meer-weten. De zekerheid en vertrouwdheid van een gelovige traditie werden weggeslagen*.

De crisis die hij doormaakte was zo scherp dat deze uitmondde in twijfels over zijn wil om verder te leven. Hij voelde zich volkomen waardeloos en weerloos. Wonderlijk genoeg kwam hij de crisis te boven door een relativering van zijn eigen vermogens. Eén Psalm, waarin hij God ervaarde als een bewogen God, bood hem dat nieuwe perspectief. Uit de diepte roep ik tot u o Heer (Psalm 130). Tjeu: *De confrontatie met die Psalm had ik niet georganiseerd, ik had er zelf niet de hand in, maar uiteindelijk heb ik hierdoor opnieuw gekozen om als Karmeliet te leven en om me te verhouden met de onderkant van de samenleving*.

Memorabele marginalen

Tjeu vertelt hoe in zijn Amsterdamse jaren veel Latijns-Amerikaanse teksten, gedichten en muziek als inspiratiebron fungeerden. Je kunt dan bijvoorbeeld denken aan litanieën over de slachtoffers van onderdrukking en geweld. Hun nagedachtenis blijft intact dankzij de liederen, waarin de motivatie en de strijd van deze mensen wordt gememoreerd. In deze periode ging Tjeu's belangstelling steeds meer in de richting van pastoraaltheologie. Hij liep stage op de gesloten afdeling van een psychiatrische inrichting en schreef een scriptie over pastorale begeleiding van alcoholisten. In 1972 ging hij in Almelo werken onder jongeren, randkerkelijken en marginalen. Na enige tijd

vormde hij met anderen een kleine leefgroep in een achterstandswijk (het Broek) in Arnhem. Tjeu: *We begonnen met vier personen: drie Karmelieten en een Franciscanes. Snel kwamen er anderen bij en op een gegeven moment is er nog een gezin mee gaan doen. Het was heel intensief zoals we met elkaar in een kleine woonruimte leefden. Zo mogelijk aten we samen en het weekend was heilig voor gesprek en bezinning. Alle groepsleden waren gericht op de ondersteuning van mensen aan de onderkant. Iemand werkte bij de fietsenfabriek. En anderen respectievelijk als wijkverpleegkundige, klusjesman, timmerman en als industriepastor. We probeerden met zessen van twee minimuminkomens te leven en ook onze religieuze bewogenheid met elkaar te delen. We leerden over veel zaken te communiceren. Bijvoorbeeld over hetgeen we maakten in ons werk en wat dat met je doet*.

Aan de lopende band

Zelf werkte hij van 1977 tot 1990 bij Heinz in Elst aan de lopende band. Dat waren leerzame jaren, waaraan hij kostbare herinneringen bewaart. Tjeu: *Tegelijkertijd moest ik onder ogen zien dat ik soms baalde als een stekker van het werk. Toen de directeur op een keer een rondleiding hield kwam hij met zijn gasten achter me staan. Er werd veel gesproken over de machines, het totale productieproces. Wij werden volkomen genegeerd. Dat frustreerde me vreselijk en later op die dag gooide ik zomaar een fles met hete curry saus achter een chef aan. Gelukkig miste ik. Maar je schrikt van je eigen agressie en onmacht*.

Wat Tjeu diep schokte was de ervaring dat ongeschoolde arbeiders door werkgevers worden beschouwd als een soort handelswaar. Tjeu: *Zo voelen ze dat ook. Je kunt gebruikt worden voor doeleinden van anderen. In zo'n machtsverhouding wordt je menselijke waardigheid, je zelfrespect aangetast. Veel mensen in de fabriek hadden geen keus. Voor mij lag dat anders, want ik had wel een alternatief. Ik ben me geleidelijk arbeider gaan voelen en ik ging meer en meer van mijn collega's houden. Daarin heb ik iets van mijn religiositeit kun-*

nen uiten. God is niet zozeer een realiteit, die je door woorden kunt overdragen, omdat God alleen maar voelbaar kan worden in en door mensen. Toch kwamen er na verloop van tijd twijfels over de keuze, die ik had gemaakt. Na 7 à 8 jaar dacht ik: Wat doe ik hier in de fabriek? Heeft zo'n keuze wel betekenis? Anderen waarschuwden: je vergooit je talenten aan de lopende band. En toen gebeurde dat met Gé, een collega die zich uit pure wanhoop van het leven beroofde, omdat hij geen andere uitweg meer zag⁴. Het maakte alles nog veel scherper. Hij doorleefde een crisismoment, dat hem duidelijk maakte hoe kapitalistisch hij feitelijk dacht. Wat hij deed moest iets opleveren, rendement hebben. Tjeu: Heel indringend en bevrijdend was voor mij toen de gedachte dat jij de moeite waard bent om wie je bent, niet om wat je presteert. Mensen die vanuit een bepaald perspectief niets presteren zijn vanuit God niet-te-min de moeite waard. Daar mag je niet aankomen. De bewogenheid van God om mensen schuilt in het gegeven dat mensen er zijn. Het gaf mij aanleiding tot een nieuw verstaan van de Schrift. Het is wezenlijk om te laten zien wie je bent en voor wie je kiest. Ik kon me permitteren om de kant van de arbeiders te kiezen, en als gevolg daarvan heb ik gestaakt, een half jaar geïsoleerd gewerkt en kritische dingen gezegd voor de tv. Op initiatief van arbeiders uit Zevenbergen ontstond een beweging van gelovige arbeiders⁵, waar ik me bij aansloot. Ik heb deze opstelling altijd kunnen combineren met het Karmeliet-zijn, temeer daar ik veel hierover communiceerde met confraters. Ik was vrij in de Ondernemingsraad ten opzichte van de leiding, omdat ik niet de verantwoordelijkheid had voor een gezin of familie. Ik voelde dat ik voor mensen moest opkomen en ik kon dat doen, omdat het voor mij geen consequenties zou hebben.

Gemeenschap vormen

Vanaf 1990 ging alles aan het schuiven. Tjeu Timmermans werd gekozen als coprovinciaal

⁴ Uitgebreid is dit te lezen in een artikel in Speling 1986 no. 4, pp. 62 e.v. onder de titel: **Als een vriend kapot gaat in de fabriek... Toch verder leven?**

⁵ Meer hierover in een artikel in Speling 1985 no.4, pp.65 e.v. onder de titel: **Acht jaar fabrieksarbeider.**

en er werd hem en enkele confraters gevraagd om verantwoordelijkheid te nemen voor de Karmel in Dordrecht. Zij gingen naar Dordrecht, maar verbonden enkele voorwaarden aan hun presentie daar. Ze wilden er gemeenschap zijn en hadden niet primair als doelstelling om alle vijf kerken aan een pastoor te helpen. Tjeu: *Het was een grote parochie en het was aanvankelijk moeilijk, omdat we zo precies hadden aangegeven hoe we het wilden. Maar weldra groeide er begrip voor ons uitgesproken plan, voor onze andere visie op kerk-zijn, liturgie, het ambt. In het weekend vierden we samen als Karmelieten midden in de parochie en verdelen we ons op dat moment niet over de verschillende kerken. Onze gemeenschap beperkt zich niet tot de Karmelieten, maar is veel breder. Psalmen biddend. Er is veel stilte in die Psalmen. Mensen krijgen het gevoel dat hun eigen leven er in meegenomen kan worden. We gaan niet dogmatisch of leerstellig te werk.*

Mensen begrijpen heel goed dat je ook aan je eigen gemeenschap aandacht moet besteden. Gemeenschap moet je inoefenen, want hoe zou je het anders kunnen hebben over het Koninkrijk Gods?

De diepste bron

Tjeu Timmermans is niet somber over de crisis die in de jaren zeventig en tachtig het religieuze leven beheerste. Volgens hem heeft deze woestijnsituatie ons gedwongen na te denken waar het eigenlijk om gaat. Tjeu: *Alle uiterlijkheden kunnen ter discussie staan. Dat kan God best hebben. De secularisatie was achteraf bezien een soort blissing in disguise, het was noodzakelijk om ons te bevrijden van veel overbodigs. Binnen de commissie Roeping en Vorming van de Karmelieten is uitvoerig gesproken over alternatieven voor het klassieke lidmaatschap van een religieus instituut. Anno 2004 is roeping volkomen anders dan de weg die wij zijn gegaan. We moeten niet ons eigen beeld er op leggen. Er zijn mensen in onze kring die een religieuze weg zoeken binnen hun gezinsverband. En er is iemand met een reformatorische achtergrond. Veel mensen zijn bezig met lekenspiritualiteit. Zij staan nadrukkelijk stil bij levensvragen en zoeken er*

wegen voor. Mensen voelen bij ons de ruimte, de traditie en zij ervaren dat anderen overeenkomstige vragen hebben. Hierdoor kunnen mensen ervaren dat ze ergens ten diepste thuis hebben kunnen komen. Het meest centrale wat ons bindt is God als de diepste bron van mensen: niet meer, maar zeker ook niet minder.

We kiezen als Karmelieten voor de toekomst. Niet op een triomfalistische manier, maar we willen het wel over die toekomst hebben en ons geloof daarin. Dat reikt mij perspectief aan. Actie en contemplatie zijn verbonden met het leven van alledag. Het gaat om heelheid, gerechtigheid, de "goede" (in de zin van rechtvaardige) verhoudingen. Stilte waarin ieder zijn of haar plaats mag hebben en waarin ruimte is voor het mysterie van God. Wie contemplatief in de werkelijkheid staat en daarin probeert te schouwen waar het om gaat

is niet wereldvreemd of soft bezig. Contemplatie is het doorzien van de realiteit zodat God in die realiteit aan het licht komt en de realiteit wordt uitgezuiverd in goed en kwaad. Het is niet verdoezelend, maar profetisch om oog te hebben voor dat wat breekt, afbreuk doet aan het leven en anderzijds voor dat wat heelt, wat opbouwend is. Dan ben ik terug bij de profeet Elia en bij Maria in het Magnificat. God wil aan het licht komen. Dan moet helder worden dat er onderdrukking en uitbuiting is. Stilte is aankweek van gerechtigheid (en andersom) zo staat in onze Regel. En wat zich aandient als nieuwe, constructieve vormen mag je hooguit koesteren, maar niet claimen. Je moet het de ruimte geven en tegelijkertijd alert blijven voor de verleiding om te menen dat we toch allemaal zo goed bezig zijn.

Durven wachten en leegte uithouden
onderdrukking als roep om bevrijding verstaan
en Jahweh als bevrijding zelf ervaren
zijn wezenlijke aspecten in mijn bidden.
Zij bepalen ook mijn groei naar het leven.
Open worden voor wat zich afspeelt
In mezelf, in mensen om me heen,
En in de wereld waarin we leven.
Open worden voor belangen die met elkaar strijden,
machtsverhoudingen die alles bepalen
en het leven voor mensen onmogelijk maken.
open worden ook voor de andere kant van dit verhaal
krachten van bevrijding bundelen
gelijkwaardig worden in zuster- en broederschap
Elkaar uitnodigen tot leven,
Het heersen van de een over de ander ontkrachten.

Voor mij is het hetzelfde,
bidden
toegroeien naar het leven
werken in de fabriek
de leegte van dit bestaan ervaren
en hoop houden
dat het anders worden kan.

Tjeu Timmermans, slottekst van *Roepen om bevrijding* (Speling 1986, no. 2, p 42)

Overweging bij het Mission Statement van de KNR

Het Mission Statement is de verwoording van de visie waardoor de nieuwe KNR zich wil laten leiden. Het is een Mission Statement waarin de bewogenheid en de geraaktheid van mensen door God handen en voeten krijgt en aangereikt wordt als een oriëntatie, als een perspectief naar de toekomst.

Het is een realiteit dat religieuzen geconfronteerd worden met het klimmen der jaren. Voor velen is een nieuwe levensfase aangebroken, waarin opnieuw geluisterd wordt naar de inspiratie en de bewogenheid van de stichteressen en stichters van ordes en congregaties. Er is immers al jarenlang een beweging van herbronning binnen religieuze instituten aan de gang. Op vele manieren is er door studie, reflectie, bezinning en gesprek gezocht naar de bewogenheid en de geraaktheid van de stichteressen en stichters door God en door de nood van mensen.

Nu veel religieuzen een leeftijd hebben bereikt waarop ze geen werkkring meer hebben komen ze geleidelijk dichter bij de kern van hun religieuze roeping. Het gaat er om de werkelijkheid van God aandacht en gestalte te geven in de omstandigheden nu. In al onze kwetsbaarheid zijn we juist nu relevant in de kerkelijke, maatschappelijke en politieke context van vandaag. Vanuit God gezien is iedereen de moeite waard. Wij engageren ons omwille van God met mensen die afgeschreven worden, die niemand zijn, wier leven als van geen betekenis wordt geacht.

In deze situatie zijn we als religieuzen aanwezig als een biddende gemeenschap. Het is bij uitstek een verantwoordelijkheid van een religieuze gemeenschap om een biddende gemeenschap te zijn. Daarin kan de bewogenheid van God om mensen klinken. In dit bidden is de werkelijkheid van mensen in al zijn aspecten van vreugde en leed, van nood en perspectief, van onderdrukking, geweld en vrede aan de orde. Op deze wijze lijkt me een

biddende gemeenschap van levensbelang en een perspectief dat in het Mission Statement aan de orde is.

In de Schriften laat God zich kennen in zijn bewogenheid om mensen-in-nood. Veel religieuze instituten hebben zich laten leiden door deze nood. Ze hebben zich met hart en ziel ingezet. Deze indringende solidariteit zet zich door in projecten hier en in de derde wereld, in nieuwe initiatieven hier en elders, in betrokkenheid op de problemen van vandaag. Solidariteit met kleinen en geringen, met zieken en zwakken, met ouderen en hulpbehoevenden, met mensen die niet in tel zijn en met mensen die lijden op welke manier dan ook is nog steeds actueel. Het is een belangrijk aspect van het Mission Statement.

Een derde belangrijk aspect in het Mission Statement en in het religieuze leven is de gemeenschap. De gemeenschap is bij uitstek een model voor de in-oefening van zuster en broederschap. Deze in-oefening van zuster en broederschap is niet eenvoudig. In-oefening van zuster- en broederschap is een profetisch antwoord in onze verdeelde samenleving. Het maakt zichtbaar dat het mogelijk is om constructief met elkaar samen te leven. Het is iets realiseren van de samenleving van God temidden van een samenleving die verdeeld is, die mensen buitensluit en die mensen ontkent, misbruikt en zelfs doodt. Zusterschap en broederschap maakt iets zichtbaar van het visioen dat in het mission statement aan de orde is.

Ik heb hiermee drie belangrijke aspecten aangegeven van religieus leven die verwoord zijn in het Mission Statement. De dragende en verbindende kracht tussen deze aspecten is de contemplatie. Contemplatie die doorziet waar het in de werkelijkheid over gaat vanuit het perspectief van God. Contemplatie die onderscheiding mogelijk maakt tussen waar het God om gaat en wat daar niet mee van doen heeft. Contemplatie is niet alleen zich terug trekken,

maar juist ook in de volle activiteit doorzien waar het om gaat wanneer we hopen en bidden dat het Rijk van God onder ons mag komen. Deze contemplatieve houding is profetisch. De profeten maken immers zichtbaar wat Gods bedoelingen zijn temidden van een samenleving waarin oorlog en geweld, onderdrukking en uitsluiting, armoede en ontkenning harde realiteiten zijn.

Religieus leven waarin de nood van God en de nood van mensen in het bidden aan de orde is, waarin solidariteit met kleinen en geringen wordt geleefd en waarin zusterschap en broederschap wordt ingeoeffend vanuit een contemplatieve houding is actueel voor ieder van

ons. Het is ook actueel voor hen die vandaag op zoek zijn naar een thuis, naar een gemeenschap omdat ze zich geraakt weten door God en door nood van mensen. Religieus leven is niet alleen van het verleden. Het is in mijn ogen een indringend perspectief voor de toekomst. Dit lijkt me verwoord te zijn in het Mission Statement als een visioen voor de toekomst, als een oriëntatie voor de nieuwe éne KNR, als een belofte aangereikt aan ieder die een religieuze levensvorm zoekt.

Tjeu Timmermans O.Carm.

(dit is een ingekorte weergave van een tijdens de oprichtingsvergadering uitgesproken overweging)

Zr Dymphna Vanwesenbeeck en de mensenrechten

Enkele jaren geleden (december 2001) stond er in dit blad een uitgebreid interview met Zr Dymphna Vanwesenbeeck, generale overste van de Zusters van Liefde van Tilburg. Tijdens de oprichtingsvergadering van de vernieuwde KNR op 7 januari laatstleden introduceerde zij zichzelf beknopt en verwees daarbij naar haar missionaire engagement. Nadat Zr Dymphna zich in 1960 definitief verbond aan de Zusters van Liefde werkte ze vijftien jaar in Afrika en vervolgens bij CEBEMO. Ook als generale overste is zij meer mondiaal dan nationaal gericht. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij bij uitstek beter geïnformeerd is over wereldwijde verhoudingen. Op 7 januari hield zij in ZIN (Vught) een vurig pleidooi om vanwege congregatieve en internationale verplichtingen niet haar, maar een ander (namelijk Tjeu Timmermans O.Carm.) tot voorzitter te kiezen. Met de uitslag van de verkiezingen, waarin zij zelf gekozen werd tot vice-voorzitter van de KNR, was ze heel content. Onderstaande bijdrage is toegespitst op één thema dat Zr Dymphna en haar medezusters zeer ter harte gaat: de mensenrechten.

Speerpunten

Zr Dymphna: 'In 1998 werden alle 60-minners van de "ouderwordende delen" van onze congregatie genodigd voor een bijeenkomst in Amerika. Tijdens deze bijeenkomst werd een aanbeveling geformuleerd voor het in 1999 te houden generale kapittel. Er werd aanbevolen om het bevorderen van mensenrechten voor de toekomst centraal te stellen voor de hele congregatie. Die bijeenkomst vormde de aftrap. Nu zijn we zes jaar verder en binnenkort komen we opnieuw bijeen in Rome met dezelfde deelnemers vanuit België, Nederland, Ierland, Engeland, Noord-Amerika en enkele vertegenwoordigsters vanuit de Filip-

pijnen, Brazilië en Indonesië. *Religieus leven in deze tijd* is het thema van deze bijeenkomst. Daarin willen we het bevorderen van de menselijke waardigheid benadrukken en dan met name die van vrouwen en kinderen, omdat die wereldwijd het grofst geschonden wordt.

Bij zulke internationale uitwisselingen blijkt dat de strijd voor mensenrechten overal een plaatselijk accent krijgt. In West-Europa voelen we ons vooral betrokken bij de slachtoffers van vrouwenhandel en bij vluchtelingen en asielloekers. Ook zijn onze zusters actief binnen de Vierde Wereld-beweging. Door velen van ons worden brieven geschreven voor Amnesty International. In landen als de Filip-

pijnen, Brazilië en Indonesië wordt gewerkt aan de registratie van kinderen die niet geregistreerd zijn en dus voor de staat van het desbetreffende land niet bestaan. Ze kunnen dan geen aanspraak maken op onderwijs en andere voorzieningen. Verder heeft de rol van de vrouw binnen de Islam onze aandacht en ook de slachtoffers van hiv/aids'.

Netwerk voor mensenrechten

'Ondanks - of beter dankzij - de hoge gemiddelde leeftijd in de congregatie, althans in het westen en Noord-Amerika, is er de behoefte aan verdieping bij de zusters. Vroeger vormde het werk eigenlijk je bestaansrecht als religieuze. Nu richten we ons meer op verdieping van de spiritualiteit en op hetgeen je uitdraagt naar buiten. Hoe sta je in het leven en hoe kun je bevorderen dat er een betere wereld komt? We hebben als Zusters van Liefde een mensenrechtennetwerk gestart en zijn met vertegenwoordigsters uit elf landen tot nu toe tweemaal bij elkaar geweest. Wij maken als netwerk afspraken over heel concrete situaties van schendingen van mensenrechten waar wij als congregatie iets tegen willen doen.

De allereerste bijeenkomst vond plaats in ZIN en de tweede keer was het in Brazilië (oktober 2002). We wilden niet enkel praten over mensenrechten, maar er ook aan den lijve mee geconfronteerd worden. We hadden een ontmoeting georganiseerd in een *acampamento* met landloze boeren. Het was heel indrukwekkend om de getuigenissen van die mensen te horen, vooral van de vrouwen, die heel sterk naar voren kwamen. In Brazilië loop je letterlijk voortdurend aan tegen schendingen van mensenrechten en menselijke waardigheid. We zijn die confrontaties niet uit de weg gegaan, maar wilden ze juist opzoeken. We wilden met eigen ogen zien, met eigen stemmen oordelen en met eigen handen handelen.

In oktober 2003 hadden we in Indonesië een bijeenkomst. Elke deelnemster had twee à drie weken doorgebracht in een andere provincie of regio van de congregatie om te ervaren wat onze medezusters daar ondernamen op het gebied van de mensenrechten. Deze ervaringen werden met elkaar uitgewisseld in Indonesië -

een heel leerzame ervaring die onze blikvelden heeft verruimd.'

Sneeuwbal

Zr. Dymphna: 'In feite is *mensenrechten* een eigentijdse term voor hetgeen de zusters vanaf het begin heeft bewogen. Voor ons is menselijke waardigheid de kern van mensenrechten. Waardigheid verwijst naar *zijn*, niet naar *hebben*. Het heeft niets te maken met status, nationaliteit, etniciteit of prestaties. Niemand kan de waardigheid van een ander mens afnemen. Waardigheid kan wel worden geschonden, wanneer mensen worden vernederd in hun geloof in zichzelf of wanneer het vermogen om iets aan hun situatie te veranderen wordt afgenomen.

Het is bemoedigend om te zien dat er als het ware een sneeuwbaaleffect op gang komt, want niet alleen in onze eigen bijeenkomsten is het thema van mensenrechten regelmatig aan de orde. In Nederland komen de generale besturen van elf internationale vrouwelijke religieuze instituten twee maal per jaar bijeen. Het thema *mensenrechten* staat daar prominent op de agenda. Dit geldt ook wereldwijd, bijvoorbeeld in het kader van de UISG (de Internationale Unie van vrouwelijke Hogere Oversten). De Algemene Vergadering van 2001 gaf een duidelijke verklaring, waarin aandacht werd gevraagd voor de rechten van vrouwen en kinderen. Heel indrukwekkend was de UISG - Assemblee van 2002 in Nairobi, waar vele vrouwelijke religieuzen verklaarden samen een cultuur van vrede te willen scheppen. Kernachtig samengevat wordt er in de verklaring gesteld: *Wij zijn diep geraakt door het lijden van onderdrukte vrouwen en kinderen overal ter wereld*. Een vervolg hierop vindt plaats tijdens de Algemene Vergadering van de UISG in Rome in mei van dit jaar.'

Niet onder de korenmaat

Zr Dymphna: 'Wij zijn best gelukkig met het feit dat we een behoorlijk grote congregatie hebben. We werken in elf verschillende landen en ervaren het internationale karakter van onze congregatie als zeer waardevol. Dat willen we bewaren, beschermen en levend houden. In de

verdeelde wereld van vandaag kunnen wij als internationale religieuze gemeenschap een duidelijke boodschap uitdragen van solidariteit en eenheid. In een wereld, die steeds meer wordt gekenmerkt door culturele, etnische en religieuze spanningsvelden hopen we dat deze vorm van intercultureel samenwerken een teken van hoop mag zijn.'

Het moge duidelijk zijn dat zr Dymphna ook als vice-voorzitter van de KNR het thema van de mensenrechten regelmatig ter sprake zal brengen. Ook wil zij in KNR-verband meedenken over de vraag: 'Hoe kunnen we naar de toekomst toe het religieuze leven een duidelijk-

ker imago geven?' Zr Dymphna: 'Religieuzen mogen trots zijn op de vruchten van hun inspanningen van het verleden. Er is ook een tijd geweest dat we ons als religieuzen vooral niet mochten onderscheiden. Dat was duidelijk een reactie op de bijzondere positie, onze status en het aanzien van religieuzen in de voorafgaande periode. Inmiddels is er een nieuwe generatie opgegroeid, die niet belast is met de verhoudingen uit het verleden. Daarom is de tijd nu rijp om als religieuzen gezamenlijk onze visie te presenteren, zonder echter de in het verleden gemaakte fouten onder het tapijt te vegen.'

Voor geïnteresseerden zijn nog enkele exemplaren beschikbaar van het speciale bulletin over het HR netwerk in Brazilië. Dat geldt ook voor de Human Rights Briefing, een periodiek die twee maal per jaar in vier talen verschijnt. Generaalat SCMM, Hinthamerstraat 164, 5211 MV 's-Hertogenbosch. T: 073 – 613 00 33. E: generalate@scmm.antenna.nl .I: www.sistersofcharity.net

Einde samenwerkingsbesprekingen CMC, MIVA en Solidaridad

De fusiebesprekingen tussen genoemde drie organisaties zijn stukgelopen, zo lieten voorzitter van het bestuur CMC, Cor van den Brand M.Afr. en directeur ad interim CMC Manon Vanderkaa weten. In hun brief, gedateerd 21 januari 2004, spraken zij over de grote teleurstelling ten aanzien van zowel het besluit als de recente opstelling van het bestuur van Solidaridad. De brief eindigt met

een positieve noot: de ontwikkelingen van de laatste jaren zijn niet allemaal voor niets geweest. Desgevraagd liet Manon Vanderkaa weten dat zij hiermee onder andere doelt op de intensivering van het overleg met de KNR in de voorbijgaande jaren, hetgeen heeft geleid tot meer wederzijds begrip en vertrouwen.

CMC bemiddelt bij aanvraag van Machtiging voorlopig verblijf (MVV)

In een brief d.d. 20 januari 2004 aan de misieprocures informeert Cor van den Ancker van CMC belanghebbenden over de mogelijkheid om opnieuw aanvragen MVV volgens de verkorte procedure in te dienen bij CMC. Op 13 januari 2004 publiceerde de Minister van Vreemdelingenzaken en Integratie het

langverwachte besluit inzake het verblijf op religieuze of levensbeschouwelijke gronden. Dit is van belang voor religieuze instituten die niet-Nederlandse religieuzen naar Nederland willen laten komen om langer dan drie maanden hier te verblijven.

Heeft u genoemde brief niet ontvangen, terwijl u toch geïnteresseerd bent in deze materie dan kunt u contact opnemen met een van onderstaande personen van CMC, afdeling Personele Samenwerking: Nellie de Bruin 070 31 36 763, Joke van Kester 070 31 36 761, Ducky Schreiber 070 31 36764 of Cor van den Ancker 070 31 36 762.

Bestuurswisseling

Zusters Dominicanessen van de H. Familie

Het Kapittel van de zusters Dominicanessen te Neerbosch koos op 30 november 2003 een nieuw bestuur.

Zuster Angèle Schamp, algemeen overste

Zuster Eugenie de Jong

Zuster Regina Boll

Wereldvrede

Het is een traditie dat de Paus bij gelegenheid van 1 januari als 'Wereldvrede' een boodschap uitbrengt. Dit jaar is die speciaal gericht aan de "leiders van de naties, die de plicht hebben de vrede te bevorderen", aan de juristen, die "werken aan wegen om tot vredesverdragen te komen en aan verdragen die het internationale recht versterken", aan onderwijzend personeel "dat werkt aan gewetensvor-

ming, gericht op begrip en dialoog", en aan "alle mannen en vrouwen die erover denken de onacceptabele keuze voor terrorisme te maken".

De paus begint deze boodschap met de stelling dat vrede mogelijk is en dus een plicht. In dat streven naar vrede is de rol van het internationale recht van groot belang.

Een Engelse of Franse versie van deze boodschap zijn voor u beschikbaar bij het secretariaat KNR (T: 073 – 6921321)

Pauselijke raad voor Cultuur: vier vrouwen benoemd

VATICANSTAD (RKnieuws.net) - Paus Johannes Paulus II heeft vier vrouwen benoemd tot lid van de Pauselijke Raad voor Cultuur samen met een prelaat en drie leken,

zo meldde het Romeinse persagentschap ZENIT. De vier benoemde vrouwen vertegenwoordigen de verschillende continenten.

Vrede & Gerechtigheid

Protest Werkgroep Zusters Augustinessen

Vorig najaar stuurde de Werkgroep voor Vrede en Gerechtigheid van de zusters Augustinessen van Heemstede een brief aan minister Hoogervorst om te protesteren tegen de bezuinigingen, die met name de minder bedeelden zullen treffen. Onderstaand de kernpassages uit de brief van de Werkgroep en het antwoord daarop vanuit het ministerie.

Omdat wij ons in onze werkzame jaren hebben ingezet voor zieken en bejaarden, bijzonder voor de minderbedeelden vanaf 1888, maar dit lichamen niet meer kunnen doen, proberen wij op andere wijze ons in te zetten voor diegenen die dit het meest nodig hebben.

En degenen die de meeste nood hebben zijn ook nu nog de minder bedeelden, zowel financieel als lichamenlijk.

Dat is dan ook de reden dat wij dringend uw aandacht willen vragen voor hen. Niet alléén

aandacht; ook daadkracht. Wij horen de laatste maanden van de regering niet anders dan 'bezuinigen'. Ook wij erkennen dat het noodzakelijk zal zijn voor het land en dat ook de gezondheidszorg daarbij niet ongemoeid gelaten kan worden. Waar wij ons wel veel zorgen over maken is, dat degenen die het toch al het zwaarste hebben in deze maatschappij, daarvan het zwaarst te lijden zullen hebben. Een groter eigen risico voor iedereen betekent dat dit voor de armen een groter percentage is dan voor de beter bedeeden. Eén en andermaal is ons door de Minister-president voorgehouden dat: 'de regering een schild voor de zwakken zal zijn'. Over dat betreffende 'schild' horen we nu maar heel weinig, het lijkt maar een papieren schild te zijn; niet erg betrouwbaar.

Immers, bij de opeenstapeling van de kosten voor chronische ziekten, de thuishulp voor ouderen, verschraling van het ziekenfondspakket etc. zijn zij vooral de dupe. Alsof men ervoor verantwoordelijk kan zijn dat men langdurig, ongeneeslijk ziek is of ouder wordt en daardoor op hulp is aangewezen. Voor hén dreigt het onbetaalbaar te worden.

Wij doen dan ook een zeer dringend beroep op u om in uw begroting voldoende geld beschikbaar te stellen om deze nood te lenigen. Maar vooral vragen wij u om een goede manier te vinden om te voorkomen dat mensen in nood maanden moeten wachten op de compensatie van het geld dat zij niet kunnen missen! Eigen verantwoordelijkheid is goed, maar men moet wel in staat (gesteld) zijn om die verantwoordelijkheid te kunnen dragen. Het schild der zwakken mag niet van papier zijn; geeft u het a.u.b. een goede invulling.

Het antwoord van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport kwam circa een maand later en onderstaand volgen de kernpassages uit de brief.

Allereerst wil ik mijn waardering uitspreken voor het werk dat u doet. Ik heb erg veel bewondering voor mensen die zich zo inzetten voor de samenleving.

U schrijft mij over de bezuinigingen. Ik ben me er van bewust dat de getroffen bezuinigingen vervelend en soms pijnlijk zijn voor alle burgers. Toch zijn de maatregelen nodig. Om te zorgen dat de zorg in de toekomst betaalbaar blijft zal er nu moeten worden ingegrepen. Dit gebeurt op diverse terreinen. Er moet worden gezorgd dat de noodzakelijke zorg ook in de toekomst voor alle burgers betaalbaar blijft. Door middel van pakketbeperkingen, eigen bijdragen en eigen risico wordt geprobeerd mensen bewust te maken van de kosten van de zorg. Ik heb gekozen voor maatregelen waarbij de echt medisch noodzakelijke zorg, zoals de huisarts en de ziekenhuiszorg, buiten schot zijn gebleven.

Door deze maatregelen zijn we in staat andere noodzakelijke investeringen in de zorg door te kunnen laten gaan. Zoals onderzoek naar kanker en de wachtlijstenaanpak. De solidariteit in de zorg vereist dat groepen kwetsbare mensen, bijvoorbeeld chronisch zieken en mensen met een laag inkomen, speciale aandacht krijgen. Hiervoor bestaat al de fiscale regeling voor buitengewone uitgaven. Vanaf 2004 komt daar een aparte tegemoetkomingregeling bij. Hiermee kunnen bepaalde mensen een deel van de extra kosten die zij voor zorg moeten maken terugkrijgen. Voor bijvoorbeeld gehuwde 65-plussers met alleen AOW die nu niet voor aftrek in aanmerking komen zal dit een belangrijke tegemoetkoming zijn.

Op deze manier worden de gevolgen van de maatregelen in de zorg voor de meest kwetsbare groepen zoveel mogelijk beperkt. Ook bij de maatregelen zelf wordt al zoveel mogelijk rekening gehouden met de gevolgen voor chronisch zieken, gehandicapten en andere kwetsbare groepen.

Op uw opmerkingen ten aanzien van de bijzondere bijstand kan ik niet ingaan. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de gemeenten.

Wat is genetische manipulatie ?

In steeds meer voedingsmiddelen zitten bestanddelen die afkomstig zijn van genetisch gemanipuleerde gewassen. Dit is een ongewenste ontwikkeling, omdat de gevolgen op de lange termijn onbekend zijn, zowel voor onze gezondheid als voor het milieu. Dit is het tweede deel in een serie van vijf artikelen. Deel 1 verscheen in KNR-bulletin september 2003.

Genetische manipulatie/modificatie, moderne biotechnologie of gen-technologie (gen-tech) genoemd, is het veranderen van de erfelijke eigenschappen van een levend organisme. Hierdoor krijgen niet alleen het organisme zelf, maar ook al zijn nakomelingen, nieuwe kenmerken. Het is dan een genetisch gemodificeerd organisme (ggo).

Men probeert zo de kwaliteit van gewassen te verbeteren en kosten te besparen bij de productie van voedingsmiddelen. Er zijn op dit moment drie grootschalig geteelde ggo-gewassen: soja, maïs en koolzaad. De meeste gewassen zijn bijvoorbeeld herbicide-resistent gemaakt. Dat wil zeggen zij zijn bestand gemaakt tegen een onkruidbestrijdingsmiddel. Een belangrijk deel van de gewassen is insecten-resistent gemaakt. Dit gebeurt door er een gen uit een bacterie in aan te brengen. Dit gen zorgt er dan voor dat de plant dan een insectengif aanmaakt dat bepaalde plaaginsecten doodt.

Deze ingrepen zijn bedoeld om de problemen in de monoculturen van de industriële landbouw op te lossen.

Waar vindt u ze ?

Als u nu weet dat de drie bovengenoemde gewassen als grondstof gebruikt worden voor de meeste van onze voedingsmiddelen, realiseert u zich dat u ze overal in de super kunt tegenkomen. Wij noemen: brood, broodbeleg (hagelslag), chocolade, pizzadeeg, koek, beschuit, soepen, sojaproducten (tofu) en andere vleesvervangers, drop, vleeswaren, sauzen, margarine en frituurvet, melkproducten en melkvervangers zoals toetjes en plantaardige koffiemelk, aardappelkroketten, gebak, aroma's, meel- en meelproducten, conserven (groente) en kant-en-klaar-maaltijden.

Het geïmporteerde veevoer (soja en maïsei-witten) voor koeien, varkens en kippen kan

genetisch gemanipuleerd zijn: de soja ongeveer voor de helft, de maïs voor 30%.

Richtlijnen voor etikettering

Volgens de Europese richtlijnen moet op een product staan dat het 'genetisch gemodificeerd' is als a) deze gemodificeerde ingrediënten in het eindproduct te meten zijn en b) als zij meer dan 1 procent van het eindproduct omvatten.

Genetisch manipulatie van voedingsmiddelen is echter zó omstreden, dat de producenten vrezten hun imago te beschadigen door de modificering van de ingrediënten op de etiketten te zetten. Met behulp van bovenstaande richtlijnen zijn zij er dan ook in geslaagd de situatie dusdanig te beïnvloeden, dat u de etikettering 'genetisch gemodificeerd' nauwelijks zult aantreffen. Het is natuurlijk wel heel erg eigenaardig als er van de enorme hoeveelheden gemanipuleerde grondstoffen maïs, soja en koolzaad minder dan één procent in ons voedsel zou overblijven. Dan kunnen we toch nauwelijks meer van *grondstoffen* spreken.

Een van de redenen daarvoor is dat de meeste van deze grondstoffen geïmporteerd worden uit de V.S. en dat de regulering daar nauwelijks stringent genoemd kan worden. Tijdens de grootschalige teelt, oogst en het transport worden 'gewone' producten dan zodanig vermengd met genetisch gemanipuleerde dat dit met de gangbare methoden niet meer te meten is.

Risico's

- De meest directe bedreiging voor landbouw en milieu is de onstuitbare ontwikkeling van de resistentie tegen bestrijdingsmiddelen.

Het is namelijk al gebleken, dat het gewenste gewas misschien wel tegen het bestrijdingsmiddel resistent is, maar dat de ongewenste flora, d.w.z.. het onkruid, uit zichzelf óók

steeds meer resistent wordt. Deze resistente gewassen leiden op die manier tot een steeds groter en blijvend gebruik van bestrijdingsmiddelen. Een methode dus die lijnrecht indruist tegen het overheidsbeleid om meer milieuvriendelijke methoden te ontwikkelen.

- Ook is er het probleem dat genetisch gemanipuleerde gewassen kunnen kruisen met natuurlijke planten en gewassen. Dit is een bedreiging voor de natuurlijke flora en de biologische landbouw. De wetgever heeft hiervoor nog geen oplossing kunnen bedenken.

- En dan is er de bedreiging voor de volksgezondheid. Om een geslaagde modificatie van een plant aan te kunnen tonen, wordt er in die gewassen ook een gen aangebracht dat resistent is tegen antibiotica: een soort marker-gen. Hierdoor kunnen consumenten zonder het te weten of te willen resistent worden tegen antibiotica.

- Gewassen die stoffen aanmaken tegen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen worden dus dagelijks door iedereen geconsumeerd. Er is geen enkele garantie dat de resten van deze aangemaakte stoffen verdwenen zijn tegen de tijd dat ze bij ons op tafel staan. De bescher-

ming van consumenten schiet hier absoluut te kort.

- Gemanipuleerde gewassen maken ook nieuwe, onbekende eiwitten aan. Het kan niet worden uitgesloten dat deze allerlei allergische reacties bij mensen op gaan roepen.

Dit laatste is voor meerdere landen de aanleiding geweest om moratoria op de teelt of import van gen-tech gewassen in te stellen. Bovendien bestaan er gewoon geen transparante procedures en criteria om ons voedsel op veiligheid tegen genetisch gemanipuleerde gewassen te toetsen.

Tot slot

Zoals bekend kan gen-technologie de honger in de wereld niet uitbannen. Die honger heeft hele andere oorzaken. Integendeel, deze onvoldoende doordachte, uitgewerkte en uitgebalanceerde technologie gaat verder op de verfoeide, oude, ingeslagen weg van een verdere versterking van de natuurlijke processen. De zin van de landbouw - het uitbannen van die honger - kan alleen maar succesvol zijn als de mens hand in hand gaat met de natuurlijke processen en ze op die manier juist versterkt.



Werkgroep rondom de Landbouwproblematiek T: 0485 - 575530
p/a WRGV, dr. Peelenstraat 6, 5831 EG Boxmeer

Pleidooi voor ruimhartiger toelatingsbeleid vluchtelingen

De Werkgroep Vredesvraagstukken van de KNR heeft in een brief aan de CDA-fractie (met afschrift aan de ministerpresident en aan minister Verdonk) gepleit voor een humaner benadering van vluchtelingen die al langer dan vijf jaar in Nederland zijn.

Een samenvatting van de belangrijkste fragmenten uit de brief:

Nu vandaag het debat aan de orde is over de terugkeernotitie van minister Verdonk voelen wij ons in geweten, op basis van het christelijk appèl, verplicht te protesteren tegen pertinent onrecht in de terugkeerprocedure van vluchtelingen.

Wij zien de rechten van het kind ernstig geschonden bij de uitzetting van gezinnen, die al langer dan vijf jaar in Nederland zijn.

De spanning waarin zij al vele jaren en in het bijzonder de laatste tijd hebben moeten leven ten gevolge van dit angstaanjagende beleid kunnen wij moeilijk humaan en zorgvuldig noemen.

Wij bepleiten de vluchtelingen, die al meer dan vijf jaar in Nederland zijn niet de martelgang aan te doen hen via een terugkeercentrum naar een uitzetcentrum te sturen. Indien zij niet kunnen terugkeren belanden zij dan weer op straat. Wij vragen dringend om binnen het

traject van de uitzetting gemeentelijke comité's of commissies te betrekken in de beoordeling over de schrijnendheid van de uitzetting van de gezinnen, zodat niet alleen de regel, maar ook de concrete situatie mede in de beslissing betrokken wordt.

Was getekend, P. van Amersfoort, voorzitter Werkgroep Vredesvraagstukken van de KNR. Zie ook de homepage van de KNR en <http://www.vluchtelingenwerk.nl>

Bijeenkomsten

KNR studiedagen - een impressie

Op donderdag 8 en woensdag 14 januari 2004 hield de KNR studiedagen voor de besturen van religieuze instituten. Deze studiedagen hadden voornamelijk een (kerk)juridisch en financieel karakter. Het is echter de bedoeling om gedurende het jaar ook bijeenkomsten te organiseren op andere gebieden die de aandacht vragen van besturen van religieuze instituten.

De KNR koos, gezien het grote aantal belangstellenden, voor een wat ruimere locatie dan de gebruikelijke vergaderruimten, namelijk de Annakerk van de Emmausparochie in Den Bosch. De kerkzaal bleek goed geschikt voor de bijeenkomst, zij het dat tijdens de eerste dag de verwarming op enig moment uitviel en een aantal aanwezigen na de pauze 'met de jas aan' terugkwam. Gelukkig werd dit euvel weer snel verholpen.

De bedoeling van de studiedagen was om besturen kaders te geven voor hun beleidsontwikkeling voor de komende jaren. In een situatie van steeds ouder wordende (bestuurs)leden kunnen - soms pijnlijke - beslissingen niet langer worden uitgesteld. Besturen hebben de plicht om aan hun eigen leden, eventuele buitenlandse provincies en generale besturen duidelijkheid te bieden over de situatie die ontstaat wanneer de laatste broeder, pater of zuster overleden is.

Mevrouw Myriam Wijlens mocht op beide dagen het spits afbijten en haar presentatie zette de toon voor de dag. Haar bijdrage aan de studiedagen verscheen eerder in een KNR publicatie. Hierdoor waren alle aanwezigen in de gelegenheid de - niet alledaagse - materie goed tot zich te laten doordringen. Mevrouw Wijlens stelde de volgende vragen aan de orde:

Hoe zal het religieus instituut na overlijden van het laatste lid voortbestaan?

Wordt het religieus instituut opgeheven – en door wie?

Welke gevolgen heeft dit voor het vermogen?

Kan het bestuur daar zelf iets over regelen?

Eén van de conclusies die mevrouw Wijlens aan het eind van haar betoog trok was dat de constituties van het religieus instituut een goede plek zijn om antwoorden op bovenstaande te formuleren. De bevoegde kerkelijke overheid dient hiertoe de voorgestelde wijzigingen van de constituties goed te keuren.

Na de behandeling van de 'schone theorie' was de beurt aan br Leonardo van Dijk. Hij deed - op een vaak humoristische wijze - uit de doeken hoe hij en zijn medebroeders op concrete wijze een inspanning hebben geleverd om hun geestelijk en materieel erfgoed door te geven aan komende generaties. Door een structuur van kerkelijke instellingen in het leven te roepen zal stap voor stap het werk van de broeders worden overgedragen aan 'lekenbesturen' die verder kunnen werken in de geest van het religieus instituut.

Mevrouw Joyce de Mello ging vervolgens in op de risico's die zich manifesteren wanneer vermogen wordt bestemd voor (provincies van) religieuze instituten die zich in ontwikke-

lingslanden bevinden. Tevens gaf ze een indicatie van de mogelijke oplossingsrichtingen.

De heren Boudewijn van de Loo en Cees Bijloos ronden de ochtendpresentaties van de studiedagen af. Zij gingen in op het thema 'verantwoord vermogensbeheer'. Zij nodigden de aanwezige besturen van religieuze instituten uit om een eigen beleid te formuleren dat adequaat aansluit op de doelstelling van het houden van vermogen door religieuze institu-

ten. De kwaliteit van het vermogensbeheer begint volgens hen met het duidelijk formuleren van de eisen en wensen en het consequent doorvoeren hiervan.

Na de lunchpauze was er ruime gelegenheid tot het stellen van vragen. Tijdens dit vragen-uurtje werd ook veelvuldig gebruik gemaakt van de kennis van pater Joachim Scheepers die op beide dagen aanwezig was.

Cees Backer

Zuster Water, jij geeft leven - 21 januari 2004

De jaarlijkse studiedag voor besturen georganiseerd door het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede (WRGV) had dit jaar als thema Zuster Water, jij bent leven. Hieronder volgen enkele fragmenten uit de lezing die Cor van den Brand M.Afr. als voorzitter van het Afrika-Europa Netwerk op deze studiedag heeft gehouden:

1. We besteden vandaag aandacht aan zoiets alledaags en gewoons als zuiver water. We zouden ons geen leven zonder water kunnen indenken. Al in de moederschoot zwommen we in vruchtwater. Het is een basisbehoefte voor elk levend wezen en ook voor de hele natuur. Omdat het voor ons zo vanzelfsprekend is en meestal zo ruim voorhanden, vormt het voor ons dagelijks leven meestal geen probleem.

2. Dat is het wel op sommige kritieke momenten, als er teveel of te weinig water uit de hemel komt. Ook met de vervuiling van water hebben we af en toe te maken.

3. Voor talloze mensen in de wereld is zuiver water een dagelijks probleem. De missionarissen onder ons weten dat uit eigen ervaring, omdat er regelmatig geen water uit de kraan kwam, vanwege het gebruik van filterinstallaties. Ongeveer 1,2 miljard mensen in de wereld hebben meestal geen toegang tot zuiver water, met alle gevolgen van dien voor de gezondheid. In de Parochie Bobandana, Congo leden 70% van de mensen aan bilharsia vanwege het slechte water uit riviertjes waar ze op aan gewezen waren.

4. Wereldwijd wordt dit ernstige probleem erkend en daarom hebben de Verenigde Naties

in het jubeljaar 2000 toegang tot water tot een van de 8 millenniumdoelstellingen verheven. Ze hebben afgesproken dat vòòr het jaar 2015 de helft van de 1,2 miljard mensen die nu niet over zuiver water beschikken dit wel zullen hebben. Wel is het daarom vreemd dat de VN, het Wereldwaterforum en meer internationale organisaties water toch nog niet erkend hebben als een basis recht van alle mensen. Door de lobby van de internationale waterbedrijven wordt dit tegengehouden. Zij willen dat water als een gewoon product verhandeld kan worden, en dat er dus aan verdiend kan worden.

A. Als we vandaag stilstaan bij water zijn we niet de enigen die dat doen. Er bestaat een wereldwijde beweging van basisgroepen die daar mee bezig zijn. Zij komen regelmatig wereldwijd samen om te benadrukken hoe belangrijk toegang tot drinkwater is voor iedereen. Geen van allen willen dat water een handelsproduct is of wordt, dat alleen beschikbaar is voor mensen die geld hebben. Het Afrika-Europa Netwerk wil basisgroepen in onder meer Ghana, Tanzania en Zuid Afrika ter zijde staan.

B. Waarom – zo kun je je afvragen – stelt de Wereldbank, die tot doel heeft de armoede

wereldwijd te bestrijden, aan arme landen als voorwaarde voor het verstrekken van een lening privatisering van water? Dat heeft alles te maken met de huidige trend van de globalisering of mondialisering op het gebied van handel en diensten: men streeft naar een wereldwijde vrije markt en vrije handel in producten, en een vrije markt van diensten. Dit vrije marktdenken wordt volop gesteund door de rijke landen en door organisaties zoals de Wereldbank, het Internationale Monetaire Fonds, de Wereldhandelsorganisatie, het Wereld Waterforum. Sinds enkele jaren richt het vrije marktdenken zich ook op de publieke diensten, zoals openbaar vervoer, gezondheidszorg, onderwijs, water en energievoorzieningen. Denk in ons eigen land aan de privatisering van de spoorwegen en de gas- en elektriciteitsvoorzieningen. De grootste zorg in dit verband is of een en ander

betaalbaar blijft wanneer deze diensten en voorzieningen geprivatiseerd worden.

C. :Paus Johannes Paulus II is niet tegen globalisering of privatisering als zodanig, maar we moeten er voor waken dat het ook de armen ten goede komt. We moeten werken aan de globalisering van de solidariteit. De wereldwijde beweging van basisgroepen, die zich ook wel de anders-globalisten noemen, pleiten in feite voor hetzelfde. Als AEN staan we aan de kant van die basisgroepen. Daarom lobbyen we bij onze eigen regering, bij de Europese Unie en bij internationale en VN-organisaties voor een andere globalisering op het gebied van water. En daarom doen we af en toe een beroep op alle religieuzen om dit samen te doen. De religieuzen hebben goed gehoor gegeven aan die oproepen en daar zijn we dankbaar voor.

*Cor van den Brand M.Afr., voorzitter AEN, Orthenseweg 43, 5212 EA Den Bosch. T: 073-6139116.
E: mafr.cor@planet.nl.*

Klooster Ravensbos in Valkenburg (L)

In het vorige nummer van dit bulletin plaatsten wij een bericht in verband met beschikbaarheid van woonruimte in Klooster Ravensbos in Valkenburg (L).

Teneinde de afzonderlijke kamers van dit klooster geschikt te maken voor een alarm-

systeem is het telefoonnummer van het huis – algemeen en de afzonderlijke kamers veranderd:

Huis algemeen: 045 – 544 94 20

Contactpersoon: pater M. Vermuë 045 – 544 94 23 (kamer nr. 3)

Je broeder's hoeder

Eind januari 2004 werd in Bolsward het Titus Brandsma Museum officieel voor het publiek geopend. Toen Titus Brandsma in januari 1942 in de Scheveningse strafgevangenis (het 'Oranjehotel') werd opgesloten, voelde de verzetsheld zich niet eens ongelukkig: 'Ik ben er helemaal thuis, in dat kleine celletje.' Een cel was de karmelietpater gewend. In 1898 trad hij in het klooster in Boxmeer. Zijn kloostercel was voor hem een thuisbasis. Hier bracht Titus vanaf zijn zeventiende een groot deel van de dag door. Hij kon er bidden en studeren.

Beide cellen zijn op ware grootte nagebouwd in het museum, waar behalve foto's en handschriften ook zijn habijt, zijn zwarte priester-

hoed en zijn opgezette kanarie te zien. De beide cellen zijn haast even groot. Strafcel 577 beschreef Titus Brandsma zelf nauwgezet: het smeedijzeren bed met strozakken en dekens, de tafel met een rechtopstaand dambord waarom hij pakpapier had gewikkeld. Daarop plakte hij drie bidprentjes met spreuken. 'Prenez les jours, comme ils arrivent' en 'Gott so nah, so ferne. Gott ist immer da.' Brandsma zat alleen, 'maar nooit was Onze Lieve Heer me zo nabij'. Op een van de panelen in het museum hangt prominent een tekst van Titus Brandsma: 'Ja, je bent de hoeder van je broeder, schep contact, niet vragen, niet omzien, niet oordelen. Gewoon helpen.'

Titus Brandsma Museum, Grote Dijklakker 11, Bolsward.
T: 0515 – 581 799. Openingstijden di t/m zo van 13-17 uur.
Zie ook www.titusbrandsmamuseum.nl

Project kinderarbeid

Kinderen zijn de toekomst. Achter deze bekende uitdrukking gaat een diverse werkelijkheid schuil. Hoe rooskleurig de toekomst van kinderen eruit zal zien is van

veel factoren afhankelijk. Internationale ontwikkelingen, politiek en maatschappij hebben een belangrijke invloed. Maar ook aspecten als de ontplooiingskansen van de

bevolking spelen een rol. In ontwikkelingslanden krijgt slechts een minderheid voldoende kansen. Veel kinderen moeten werken, meestal onder slechte arbeidsomstandigheden en voor zeer lage lonen. Dit is niet alleen mensonterend, het werkt ook remmend op hun ontplooiing. Vaak kunnen deze kinderen niet naar school en het werk biedt over het algemeen ook geen mogelijkheden voor ontwikkeling. Ze lijken dezelfde toekomst tegemoet te gaan als hun ouders indertijd. Een toekomst met armoede en weinig uitzicht op verbetering van leefomstandigheden.

Kinderarbeid lijkt een probleem waar wij als Nederlanders weinig aan kunnen doen. Er zijn een paar producten op de markt die kinderarbeid-*proof* zijn en er kunnen projecten ondersteund worden. Verder zijn er voor de consument weinig concrete mogelijkheden om zich in te zetten. Het is in onze maatschappij ook geen hot item. Daardoor dreigt het een probleem te worden waar mensen niet of nauwelijks bij stil staan. Oikos wil kinderarbeid de komende jaren weer dicht bij mensen brengen. Samen met de Vereniging Wederzijds wordt gewerkt aan een programma waarin mensen op reis gaan naar gebieden waar kinderarbeid voorkomt. De Vereniging Wederzijds organiseert de reis waarbij de kosten door de deelnemers zelf worden gedragen. Oikos is verantwoordelijk voor de inhoudelijke

voorbereiding en de uitstraling naar plaatselijke groepen en kerken. De ervaringen van de deelnemers brengen ook anderen in Nederland op een verfrissende manier in aanraking met dit fenomeen.

Voor een goede toekomst van kinderen in ontwikkelingslanden is onderwijs en ontplooiing van groot belang. Kinderarbeid vormt hiertoe een belemmering. Daarom wil Oikos het thema Kinderarbeid in Nederland (opnieuw) onder de aandacht brengen. Door het thema dicht bij mensen te brengen wordt ook de maatschappelijke betrokkenheid gestimuleerd.

Als voornaamste middel om dit resultaat te bereiken wordt gewerkt met zogenaamde ambassadeurs. Dit zijn deelnemers aan een door Oikos georganiseerde reis naar een land waarin kinderarbeid op grote schaal voorkomt.

Oikos werkt vanuit een christelijke inspiratie. In de bijbel worden kinderen duidelijk gepresenteerd als waardevolle individuen in de maatschappij. Oikos vraagt aandacht voor internationale verhoudingen en komt op voor de zwakkeren in de maatschappij. Kinderen behoren tot deze groep. In de komende jaren wil Oikos een dimensie toevoegen aan de discussie rond kinderarbeid: de ervaringsverhalen van mensen die met kinderarbeid in aanraking zijn gekomen.

Voor meer informatie over dit project van Stichting Oikos kunt u contact opnemen met de Commissie PIN. T: 073 - 6921304

Boeken en brochures

De wenteltrap

In een vorig nummer van dit blad stond een korte bespreking van De Wenteltrap van Karen Armstrong. Op 12 mei vindt in de Elimzaal te

Tilburg een bezinningsavond plaats, waarbij het symbool van de wenteltrap gebruikt wordt om meer zicht te krijgen op het eigen levensverhaal.

Meer informatie: Elimgroep, Schiphollaan 30, 5042 TR Tilburg. T: 013 – 4638505

Profetische vrouwen

Op de WUCWO-Assemblee te Rome in 2001 en de studiedag van de Unie NKV in 2002 hebben katholieke vrouwen nagedacht en gesproken over de spiritualiteit van vrouwen en hun organisaties. Om het thema concreter

en meer toegankelijk te maken besloot de Unie opdracht te geven tot het schrijven van een boekje dat als handreiking zou kunnen dienen voor kringen en afdelingen van de organisaties van de Unie die zich willen bezinnen op eigen spiritualiteit.

Het resultaat is *Door de Geest bewogen-profetische vrouwen*, geschreven door drs. L. Aarnink. Het boekje is schriftelijk of per e-mail te bestellen bij de secretaris van de Unie NKV, Kroosingel 23, 6581 BK Malden of meijswjs@kabelfoon.nl onder opgave van het gewenste aantal exemplaren. Naam en adres waarnaar de bestelling gezonden moet worden graag getypt of in blokletters vermelden. Het verschuldigde bedrag van € 3 per exemplaar dient te worden overgeschreven naar de Unie NKV, postbanknummer 1977676, De Beemden 1, 5298 VT Liempde onder vermelding van 'Unieboekje'. Nadat het verschuldigde bedrag is ontvangen, wordt de bestelling zonder verdere onkosten toegestuurd. Het boekje is ook verkrijgbaar in de boekhandel voor € 7.

Brochure Zuster Water

Op de Besturendag van het Werkverband van Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede (WRGV) is op 21 januari jongstleden de brochure Zuster Water aangeboden aan de Religieuze Instituten. Het is een vertaling van de tekst die samengesteld is door de Ecologische Werkgroep van de Generale Besturen van de Religieuze Instituten in Rome.

In hun voorwoord schrijven de samenstellers over de bedoeling van de brochure: *“Waarom moeten juist wij, religieuzen, ons interesseren voor water en andere thema’s van sociale rechtvaardigheid en heilheid van de schepping? Water is essentieel, niet alleen voor landbouw en veehouderij, maar voor het voortbestaan van de mens zelf. Water wordt steeds schaarser. In meer en meer gebieden zakt het grondwaterpeil, raken bronnen verontreinigd en is een steeds kleinere watervoorraad beschikbaar. Landbouwirrigatie en industrie maken zoveel aanspraak op bestaande voorraden dat machtigen het voor het zeggen krijgen en de arme en zwakke mensen dorstig aan de kant komen staan. Passiviteit van onze kant zal grote gevolgen hebben voor het leven in al zijn vormen. Onze moeder aarde blijkt kwetsbaar.”*

De brochure is opgesteld als een handzaam werkboekje. Het volgt het drieluik: zien, oordelen en handelen. In het eerste deel staat duidelijke achtergrondinformatie over de pro-

bleem van water wereldwijd, zowel in eigen land als in de landen van het Zuiden. In het tweede deel volgen bijbelse, theologische en ethische overwegingen om ons een oordeel te kunnen vormen. Tenslotte volgt het deel handelen met allerlei suggesties hoe religieuzen zich hier praktisch in eigen omgeving mee kunnen bezighouden. Elk deel wordt afgesloten met een aantal vragen ter verwerking. De brochure eindigt met een suggestie voor bezinning en gebed en een verwijzing naar verdere informatiebronnen.

Het Afrika-Europa Netwerk (AEN) heeft dit boekje in vertaling uitgegeven, omdat het een ideaal werkboekje is om de waterproblematiek onder de aandacht van de religieuzen te brengen zowel wat betreft de waterschaarste in het Zuiden, waar meer dan 1 miljard mensen zuiver drinkwater ontberen, als om ons beter Noorden vertrouwd te maken met de wereldwijde waterproblemen in het kader van de heilheid van de schepping. Het AEN heeft hiervoor medestanders gevonden in de Nederlandse Missieraad (NMR), het Centraal Beraad Religieuzen (CMBR) en het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede (WRGV), die deze uitgave van harte bij u aanbevelen.

Cor van den Brand, M.Afr, Afrika-Europa Netwerk.

ZUSTER WATER Jij geeft leven Hoe religieuzen hun eerbied en bezorgdheid voor de kostbare gave van het water tot uitdrukking kunnen brengen.

De geïllustreerde brochure telt 32 bladzijden en is te koop voor 2,5 euro excl. verzendkosten bij het Afrika-Europa Netwerk, Orthenseweg 43, 5212 EA Den Bosch. T: 073-6139116. E: mafr.cor@planet.nl.

Rooms verleden

Ad Rooms, adjunct-hoofdredacteur bij het dagblad BN/DeStem, doet al vele jaren zijn naam eer aan. Hij groeide op in een rooms-katholiek gezin, was in zijn jeugd misdienaar en kon, toen hij adjunct-hoofdredacteur van Brabants Nieuwsblad was geworden, de verleiding niet weerstaan journalistiek terug te blikken op het zelf beleefde Rijke Roomse Leven. Zijn publicaties leverden veel reacties op van tijd- en lotgenoten, maar ook van andere geïnteresseerden. In de fusiekrant BN/DeStem werd daarom de rubriek als vanzelfsprekend voortgezet. In dit boek heeft Rooms een aantal van de afleveringen onderwerpsgewijs in hoofdstukken bij elkaar gezet.

Er zijn ook veel reacties van lezers in verwerkt.

Dit boek nodigt uit om stil te staan bij wat verloren ging. Zoals monseigneur Muskens schrijft in de inleiding: *Vroeger kende de katholieke kerk een rijk scala aan gebruiken om Gods nabijheid te beleven. Velen voelden zich daarbij thuis, al blijkt uit de lezersbrieven ook dat de atmosfeer soms wat beklemmend was en er weinig ruimte was voor het persoonlijk leven. Misschien zijn wij daarom veel gebruiken ook ontgroeid. Desondanks voelen we ons ook wel ontheemd in onze moderne samenleving, waar vaste bakens ontbreken, waar onze ouders door de rituelen van het van het kerkelijk jaar een milieu van geloof wisten te scheppen voor hun kinderen.*

Ad Rooms. Het rijke roomse leven. Herinneringen met weemoed en weerzin.
112 pagina's genaaid, gebonden in harde band. Prijs € 14.50. ISBN 90 75703 27 9

FRANCISCUS VAN ASSISI

Zijn boodschap van toen voor nu

"Stel dat Franciscus bij een groep lezers zou binnenstappen. Wat zou hij dan zeggen? Men hoeft geen kenner van Franciscus te zijn om zeker te weten, dat zijn eerste woorden zullen zijn: "De Heer geve u vrede!" En daarna? Daarna zal hij hoogstwaarschijnlijk zeggen: 'Bent u gek geworden, dat u zoveel tijd en aandacht aan mij verspilt? Ik was en ben nog steeds niet meer dan een 'venster' naar Jezus Christus. Om Hem gaat het mij ...' En wij dan weer: 'Jawel broeder Frans, maar de wijze waarop jij met jouw geloof in Jezus Christus gereageerd hebt op de verschuivingen en omwentelingen in de maatschappij van jouw tijd, die heeft ons juist nu veel te zeggen. Want ook wij leven in een tijd, waarin heel veel op de helling staat. Door jouw optreden was jij

een profeet, niet alleen voor toen maar ook voor nu." Met dit "gedachte-experiment" geven de auteurs meteen aan, op welke wijze ze ons Franciscus willen presenteren (blz. 26). Niet zo maar als een persoon uit het verleden, die als zodanig boeit; maar proberend hem zo voor te stellen vooral in zijn geschriften dat hij ons kan helpen zicht te krijgen op wat onze weg vandaag de dag moet zijn "in het voetspoor van Jezus". Die opzet hebben ze ook consequent door heel het boek vastgehouden. Franciscus als schrijver, met een eigen stijl, terughoudend sprekend over God en over alles wat te maken heeft met het diepe mysterie van mens zijn, gave van de "almachtige, al goede God"; onthullend en verhullend. Maar misschien juist daardoor is het mogelijk medite-

rend bij zijn geschriften stil te staan en ze vanuit onze huidige situatie te duiden, bij het leven te brengen. Dat gebeurt dan ook in dit boek.

Inspiratiebron voor hem was het evangelie; vandaar dat alles wat hij opschreef en nagelaten heeft, doortrokken is van een boodschap, een "evangelische boodschap". Zelf las hij het evangelie op een persoonlijke manier, zoals het hem geraakt en ontroerd had vanuit zijn eigen merkwaardige levens ommekeer. Niet te verwonderen dan ook, dat telkens terugkerende thematieken bij hem zijn: God erkennen in je leven, in Hem geloven én boete doen, je doen en laten afstemmen op wat het enig noodzakelijke is voor een mens: alles aanvaarden wat hoort bij een tot Christus bekeerd leven', ondanks de moeite die het kosten kan.

God erkennen en boete doen zijn gedachten, die ook terug te vinden zijn in Franciscus' "Zonnelied": God moet geloofd, erkend worden in heel de schepping. Een nieuwe verbondenheid met zijn medeschepselen is voor hem opengegaan: partnerschap, die hem ertoe brengt hen aan te spreken met "broeder" en "zuster"; geen puur dichterlijke taal, maar geloofs geladen woorden, die de verplichting met zich meebrengt van respect, verantwoordelijkheid, en zorg. En het boete doen? Dat krijgt inhoud door het aanvaarden van zijn eigen aardsheid, uitlopend op de dood maar begroet toch als "zuster" die aanvaarding vraagt, geduld en overgave, "teruggeven" van wat men als gave ontvangen heeft. Grootheid van de Schepper en kleinheid van de mens: een aanvaardbare boodschap voor ons die zo gesteld zijn op onze "grootheid", onze vrijheid en ons recht op zelfontplooiing? En alles rondom ons op te nemen in de kring van zuster en broederschap? Zoals in zijn tijd zet Franciscus ook ons aan het denken, althans degene, die ontvankelijk wil zijn voor wat hij te zeggen heeft.

God is, Franciscus weet het "verborgen en nabij". Die verborgenheid is niet minder geheimnisvol, als Hij zich laat kennen in Jezus. Dit mysterie van Gods zelfmededeling betekent tegelijkertijd een verhulling. En toch

wil de mensgeworden God voor ons ware Weg en toegang tot de Vader zijn. Franciscus' vraag daarbij is dan: "Met welke ogen kunnen we Hem in zijn ware wezen zien?" Zijn antwoord is "met de ogen van de Geest die in ons woont". Een ontdekking door hemzelf gedaan en beleefd. Het moet een onbaatzuchtig kennen zijn, belangeloos; voor "de kijk van het vlees" blijft die broze waarheid en de weg erheen gesloten. Het gaat om "zien en geloven"; maar een zien dat geleid moet worden door geloof, geloof in de werking van de Geest. We hebben hier te maken met een aspect van de leerroute van de wijsheid, door Franciscus persoonlijk opgedaan" en o.a. vastgelegd als een boodschap in een reeks "Vermaningen", dan verstaan als adviezen door eigen ervaring gedekte Voor ons weer van belang? Het paradoxale van het belang van de belangeloze liefde is voor ons zo moeilijk te vatten. En toch is het volgens Franciscus de enige weg, die uitzicht geeft op verbondenheid met God en van de juiste betrokkenheid op medemensen. Ook wat dat laatste betreft, zijn teksten bij hem te vinden. Tegen onze baatzuchtige verlangens in komt het neer op "zich wagen aan God en aan elkaar".

Dienen en dienstbaarheid zijn ontegenzeggelijk kernwoorden dus kernwaarden in Franciscus' levensvisie en dus ook terug te vinden in zijn evangelische boodschap. Een mens, die zichzelf belangrijk vindt, zich tot centrum maakt zich verheft op zijn kunnens [Miranda: hier even het origineel raadplegen – kunnens lijkt me niet correct] eigent zich toe, wat hem niet toekomt. Voor Franciscus is de juiste houding: "teruggeven" wat men om niet ontvangen heeft; gaven en talenten zien als opgaven, waaraan gehoorzaamd moet worden, omdat ze de wil van God uitdrukken: ze ten dienste stellen van anderen die "als beeld van God ook diens hoogheid" belichamen; dat beeld erkennen vraagt dat men "onderop plaats neemt" om de ander "hoog te houden". Geen woordenspel maar de verwoording van de opdracht tot dienstbaarheid, vooral ten opzichte van al degenen die bijzonder steun nodig hebben, "de melaatsen". Voor ons te vertalen naar "de melaatsen" van onze tijd.

Kan een dergelijke spiritualiteit van dienstbaarheid iets betekenen in een maatschappij, die steeds zakelijker wordt, harder, individualistischer? Verharding houdt het gevaar in van verschrompeling van leven. De "harde" waarheid is, dat ook nu nog steeds de "zachte" waarheid van dienen, ter beschikking staan hartverwarmende en ook noodzakelijke uitingen en tekenen zijn van persoonlijke betrokkenheid en voorwaarden om anderen tot hun recht te laten komen. Ook in dat opzicht is de boodschap van Franciscus niet verouderd, maar zelfs uiterst actueel.

Hetzelfde kan ook gezegd worden van zijn opkomen voor de vrede. Van zijn broeders verwachtte hij, dat ze echte vrede bringers zouden zijn, die bij alles wat ze in de wereld te verduren hebben, "de vrede in ziel en lichaam omwille van de liefde van onze Heer Jezus Christus bewaren". Een samengaan van "brengen" en "bewaren"; men kan niet geven of brengen, wat men zelf niet bezit; eerst moet men de vrede bezitten die "aan het hart" ontspringt, in het diepst van een mens moet ontstaan, groeien, als het ware wortel schieten, zodat meegedeeld kan worden van overvloed; vrede die van binnenuit duurzaam is en waarvan ook een duurzaam resultaat is te verwachten, hoewel men en Franciscus wist het uit eigen ervaring dat niet altijd zal kunnen bereiken. Zo kwetsbaar als de mens zelf is, zo kwetsbaar is ook de vrede. Die kwetsbaarheid is echter nooit een motief om af te zien van een "vredebrenger" te zijn. Franciscus' gedachten en uitspraken over de vrede blijven een inspiratiebron, die wél kan instaan voor de duurzaamheid van de inzet voor vrede, waar dan ook en in welke tijd dan ook.

Heel opmerkelijk is wel de brief van Franciscus "Aan de bestuurders van de volken".

Alleen het idee al, dat iemand dat initiatief neemt. En de inhoud dan: "vergeet niet dat u dood gaat" en "vergeet niet dat God er ook nog is". Zonder terughoudendheid - die hij wel had bij zijn spreken over God - wijst hij hen er op, dat ze bij alle beslommeringen niet moeten afwijken van de geboden, die God gegeven heeft. Hij schrikt er ook niet voor terug om het belang van de viering van de eucharistie aan te bevelen, erkenning van onze sterfelijkheid zou voor Franciscus ook inhouden het besef dat we "maar mensen" zijn, ook de bestuurders die gebonden zijn aan grenzen, gegeven met ons schepsel zijn. "Maat houden" met andere woorden. Altijd geldend, niet altijd en overall hetzelfde inhoudend. In het bezinnend stilstaan bij deze brief heeft dat in dit boek de gedachte opgeroepen, dat wij bezeten als we zijn van het produceren, het maken, het experimenteren misschien beter moeten letten op onze passen en de grenzen van het maakbare erkennen en daarmee af te zien wat genoemd wordt "het fundamentalisme van de harde munt". Maar misschien leidt een bezinning ook nog tot andere gevolgtrekkingen.

De twee auteurs van dit waardevolle boek - Edith van den Goorbergh, claris en Theo Zweerman, franciscaan - zijn op hun manier - respectvol, eerbiedig ook - met de schriftelijke nalatenschap van Franciscus omgegaan en hebben daarvan verslag gedaan. Ik weet dat ik op mijn manier weer omgegaan ben met de nalatenschap van hun studie en overweging. Dat betekent dat daardoor tekort gedaan is aan de rijkdom (en dat meen ik) van hun nieuwe Franciscus-boek. Hopelijk is desondanks toch voldoende overgekomen van de inhoud, wat uitnodigt om het zelf te gaan lezen en overdenken.

Piet Leenhouders ofmcap

Edith van den Goorbergh en Theo Zweerman: "Franciscus van Assisi. Over zijn evangelische bezieling en de betekenis ervan voor onze tijd", Nijmegen, Valkhof Pers, 2003, 259 blz., Eur. 17,50; ISBN 90 5625 157 0.

De relevantie van het christelijk geloof

In een samenleving die steeds veelvormiger en veelkleuriger wordt is de betekenis van de godsdienst ook meer en meer betrekkelijk, want men moet over de grenzen van de afzonderlijke religies heen, en vaak voorbij de religie, tot een gezamenlijke maatschappelijke en politieke visie en praktijk komen. Deze relativering van de religie is ook een gevolg van het feit dat er blijkbaar meer wegen zijn die leiden naar het heil. Het geloof van een religie in zich zelf komt onder druk te staan. Kan in zo'n samenleving waarin religie toch present is maar die haar christelijke karakter verloren heeft, nog, of juist toch, iets goeds gezegd worden over de christelijke religie?

De relevantie van het christelijk geloof voor een samenleving als de onze wordt in *Een apologie van het christelijk geloof* onderzocht aan de hand van vier afzonderlijke thema's:

- Liefde (door Donald Loose, docent filosofie aan de Theologische Faculteit Tilburg en hoogleraar vanwege de Radboudstichting aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam)
- Angst (door Tjeu van Knippenberg, emeritus hoogleraar Pastoraaltheologie aan de Theologische Faculteit Tilburg en thans als hoogleraar Geestelijke leiding verbonden aan het Centrum voor Religieuze Communicatie, Waarheid en Geluk)
- Waarheid (door Rudi te Velde, docent filosofie aan de Theologische Faculteit Tilburg en hoogleraar vanwege de Radboudstichting aan de Universiteit van Amsterdam) en
- Geluk (door Karl-Wilhelm Merks, hoogleraar moraaltheologie aan de Theologische Faculteit Tilburg).

De vier artikelen hebben theologische en wijsgerige gedeelten. En soms, met name in de bijdrage van Loose, hebben de wijsgerige gedeelten een nogal 'hermetisch' karakter en zijn niet gemakkelijk te volgen.

Aan de hand van deze vier kernthema's uit het menselijk bestaan komen de vier auteurs tot de slotsom dat de christelijke boodschap ook voor

de mens van onze tijd een heilzame boodschap is, omdat zij bij die thema's een belangrijke inzichtgevende rol kan spelen. Het slagen van het leven blijkt niet alleen af te hangen van de inzet van de mens zelf. Centraal in de bijdragen van Loose en Te Velde staat de opvatting dat 'waarheid' en 'liefde' de mens geschonken worden. Ook de 'waarheid' is niet het resultaat van de zoektocht ernaar en van berekeningen door de mens, maar de 'waarheid' –zowel in wetenschappelijk als in levensbeschouwelijk perspectief– was er al en laat zich als zodanig vinden.

Knippenberg geeft aan dat existentiële angst niet nodig is, want "Mensen mogen vreemdelingen zijn in deze wereld, zij kunnen zich er toch in groot vertrouwen aan overgeven want zij is Gods schepping".

Merks concludeert dat het zichzelf verwerklijken, het slagen van het leven ligt in het waarmaken van de morele verantwoordelijkheid en die verstaat hij niet als "zure plichtvervulling", maar in het accepteren en liefhebben van de naaste in Jezus' voetspoor.

Men kan zeggen dat deze publicatie in gaat op de uitdaging die de brochure* 'Hunkering naar heelheid' stelde: wat heeft de kerk "al die naar genade verlangende mensen te bieden?" Tijdgenoten die de vraag stellen 'hoe moet ik leven', die op zoek zijn naar hun waarachtige 'ik', hun authentieke 'zelf', kunnen bij deze zoektocht in dit boekje beargumenteerde handreikingen uit onze christelijke traditie vinden.

Ook docenten levensbeschouwing en vormingsleiders of begeleiders in bezinningscentra kunnen er aanzetten in vinden om vanuit de eigen religieuze traditie antwoorden te geven, waar het spirituele en religieuze 'thuis' koortsachtig in niet-christelijke antwoorden of in vormen van New Age gezocht wordt.

* Onder de titel 'Hunkering naar heelheid' verscheen recent een boek, waarin niet alleen de oorspronkelijke tekst van de brochure, maar ook een aantal aanvullende artikelen verscheen (uitgeverij Damon, Budel; ISBN 9055734403).

Ad Leys

Donald Loose e.a. Een apologie van het christelijk geloof.
Over lijden, liefde, geluk en angst ISBN: 90 5625 142 2

Honderd jaar Nederlandse en Belgische spiritijnen

Op 2 februari jongstleden vond op het Kasteel Gemert de presentatie plaats van het rijk geïllustreerde Jubileumboek *In de kracht van de Geest*. Deze verschijningsdatum valt niet precies samen met het jubileum van de stichting van de congregatie (2002-2003), maar is met opzet gekozen om meer reliëf te kunnen geven aan het honderdjarig bestaan van de Nederlandse provincie.

Nederlandse spiritijnen vertrokken naar Oost-Afrika, Angola, het Amazonegebied, naar Centraal Brazilië en de Caribische eilanden. Velen ook hebben samen met de Franse medebroeders gewerkt in de landen van Centraal Afrika, met name in de Republiek Congo, Kameroen, Centraal-Afrikaanse Republiek en Gabon. Als gevolg van de verwarde situatie tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen sommigen in de Verenigde Staten terecht. Verschillenden van hen gingen doceren aan de universiteit van Duquesne, waar ze hun leven in dienst gesteld hebben van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs.

De twaalf studenten die met Pinksteren samenkwamen in de kapel van de Zwarte Madonna in Parijs en daar hun kleine gemeenschap toewijdden aan de H. Geest, hadden niet

het flauwste vermoeden dat zij aan het begin stonden van een wereldwijde missionaire beweging. In het boek wordt de voorgeschiedenis geschetst. Iets meer dan 100 jaar geleden werd de Belgisch-Nederlandse provincie gesticht en in 1931 was de tijd rijp dat ieder land zijn eigen weg zou gaan. In het boek gaat natuurlijk ook veel aandacht uit naar continenten en landen waarin Spiritijnen werkzaam waren en zijn: Afrika, Brazilië, Caribisch gebied en Noord-Amerika.

In het slothoofdstuk wordt een beeld geschetst van de Nederlandse provincie na 1970.

De congregatie van de H. Geest is altijd al een internationale gemeenschap geweest, maar die internationaliteit krijgt steeds meer aandacht en langzaam maar zeker ook meer gestalte, mede door het ontstaan en de groei van jonge provincies en stichtingen in Afrika en Zuid-Amerika en de over het algemeen toenemende vergrijzing van de oude provincies in Europa en Noord-Amerika. Het zwaartepunt is duidelijk aan het verschuiven van het Noorden (Europa en Noord-Amerika) naar het Zuiden (Afrika en Brazilië). Enerzijds mag dat beschouwd worden als een positieve ontwikkeling, anderzijds roept het ook heel wat vragen op en benadrukt het de noodzaak van solidariteit en samenwerking.

In de kracht van de Geest. Honderd jaar Nederlandse en Belgische spiritijnen is een uitgave van de Nederlandse provincie van de Congregatie van de H. Geest.
ISBN 90-9017464-9. Redactie: Toon Gruyters, Michel Knoups en Martin Wilson.
Het boek is te bestellen via het provincialaat van de Spiritijnen (T: 0492-362441) en kost 24 euro exclusief verzendkosten.

Hij heeft mij gezonden...

Gedachten over herbronning (4)

In het vorige deel van deze reeks, kozen we de tekst van de Emmaüsgangers als startpunt, een opstandingsverhaal waarin het 'tot zien komen' de spil vormt. We hebben beschreven hoe daarin in feite een weg van herbronning gegaan werd. Teksten uit Israëls traditie – “*te beginnen bij Mozes en alle Profeten*” – kregen een nieuwe, actuele betekenis in het licht van de dood en opstanding van Jezus van Nazareth.

De schrift staat vol van dergelijke verhalen. We kunnen zelfs stellen dat de bijbel grotendeels tot stand is gekomen vanuit herbronningsprocessen, vanuit de behoefte van Israël en de jonge kerk om telkens opnieuw zin te geven aan hun gelovig bestaan, in steeds weer veranderende tijden en omstandigheden.

Een Mission Statement als weg van herbronning

Speciaal dit jaar beleven ook de Nederlandse religieuzen een dergelijk moment van verandering. Er is gekozen voor een verdergaande samenwerking binnen één conferentie, de KNR. Deze wens tot samengaan is een groot goed, maar het slagen zal afhangen van de daadwerkelijke invulling. Waar leggen we zwaartepunten? Waartoe weten we ons binnen dit nieuwe verband in het bijzonder geroepen?

Een eerste stap in de bezinning daarop is gezet bij het opstellen van het *Mission Statement* van deze nieuwe conferentie. Er werd een intense weg gegaan van zoeken, verzamelen en ordenen. Elementen uit dierbare teksten en tradities werden bijeengebracht ² en er werd geluisterd naar de diverse geleidingen. Dat leidde na negen concepten tot een definitieve tekst: een document waarin de te varen koers herkend werd. Het kon daardoor dienen als een inhoudelijk fundament onder de nieuwe organisatie (zie pagina 30).

Dit samen zoeken naar oriëntatie had alle kenmerken van een herbronningsproces. We zullen proberen dat hier te laten zien, waarbij we een tekst uit het Lucas-evangelie als spiegel zullen gebruiken.

Dit is het vierde deel van een artikelenreeks over herbronning. De eerste afleveringen verschenen in de KNR-bulletins van december 2002, februari 2003 en april 2003. Om niet het overzicht te verliezen, vatten we hier eerst even samen wat we tot nu toe besproken hebben. ¹

– In het *eerste deel* van deze reeks wezen we op een verandering van perspectief die zich de laatste tijd aan de herbronningsbeweging opdringt. Wat begon als een vernieuwingsgolf, wordt steeds meer een ‘door de dood heen gaan’. We merkten op dat het document *Perfectae Caritatis*, als spil voor die vernieuwing de voortdurende terugkeer naar de bronnen aanwijst. Dat alles echter niet op een onkritische manier. Het moet gaan om een aan het hier en nu *aanpassende* vernieuwing en moet zich beperken tot het actualiseren van *gezonde* tradities.

– Het *tweede deel* koos als startpunt het verblijf van Jezus in de woestijn. Een crisismoment, waarbij opviel hoe Hij in zijn omgaan met zijn beproevingen steeds teruggreep naar de grondinspiratie van Israël: “*Er staat geschreven: ...*”. We lieten zien hoe daarbij niet die bronnen en het verleden zelf centraal staan, maar het vinden van onze weg in het hier en nu. Dat proces vraagt *onderscheiding der geesten*. Durven we het aan steeds weer onze religieuze fundamenten op te schudden?

– In het *derde deel* liepen we mee met de Emmaüsgangers. We maakten zichtbaar dat herbronning zowel een vernieuwing van het verstaan van onze traditie(s), als van het verstaan van onze werkelijkheid inhoudt. Dat vraagt meer dan een herontdekking, namelijk een van binnenuit vernieuwd worden: omvorming. Kunnen we de Verrezenen vragen ‘*mee naar binnen te gaan om bij ons te blijven*’, het levende middelpunt te worden?

Jezus in de synagoge van Nazareth – een Mission Statement

Wanneer Lucas ons in zijn evangelie het begin van het openbare leven van Jezus vertelt, schetst hij na de beproeving in de woestijn, als eerste diens optreden in de synagoge van Nazareth (Lucas 4,14-30). Jezus krijgt de boekrol van de profeet Jesaja aangereikt, hij opent die en leest de volgende woorden voor:

- r.1 *De Geest van de Heer rust op mij;
daartoe heeft Hij mij gezalfd.*
- r.3 *Om aan armen de goede boodschap te brengen
heeft Hij mij gezonden,*
- r.5 *om aan gevangenen hun vrijlating aan te kondigen
en aan blinden het licht in hun ogen,*
- r.7 *om verdrukten in vrijheid te laten gaan,
en een jaar af te kondigen dat de Heer welgevallig is. (Lucas 4,18-19)*

Hier wordt ons een soort Mission Statement van Jezus van Nazareth gepresenteerd. Zijn zending, zijn missie wordt beschreven: “*Hij heeft mij gezonden om ...*”

Ook dit ‘Mission Statement’ is het resultaat van een weg van herbronning. Het leven en de betekenis van Jezus worden ingekleurd vanuit de woorden van Jesaja. Daarmee wordt hij in diens voetsporen geplaatst, maar op een heel eigen manier. Lucas is hier namelijk creatief met de traditie omgegaan. Hij schrijft dat Jezus de boekrol opende en de plaats vond waar de bovenstaande woorden staan (Lucas 4,17). Bij nadere bestudering blijkt echter dat dit citaat daar niet op deze manier te vinden is. Twee verschillende teksten zijn gecombineerd, aangepast en kunstig in elkaar gevlochten, zodat er iets nieuws ontstond dat essentiële elementen verenigt (Jesaja 61,1-2 en 58,6).

De eerste vijf regels weerspiegelen vrij nauwkeurig de tekst zoals die in Jesaja 61,1 te vinden is, maar na de vierde regel ontbreekt er één. Het volgende stukje is weggelaten: “om gebroken harten te verbinden”.

Ook is regel zes op een opvallende manier gewijzigd. Bij Jesaja was de terugkeer uit de ballingschap actueel. Hij had het daarom nogal uitgebreid over gevangenen:

*... om de gevangenen vrijlating te melden,
en de geketenden de terugkeer naar het licht... (Jesaja 61,1)*

Lucas had daarentegen het optreden van Jezus voor ogen, bij wie genezingsverhalen een grotere rol speelden. Voor hem was het samengaan van verkondiging en genezing essentieel. Aan de leerlingen van Johannes de Doper wordt dan ook gezegd:

*Ga Johannes vertellen wat u hebt gezien en gehoord:
blinden zien weer, kreupelen lopen, melaatsen worden rein, doven horen, doden staan op
en aan armen wordt de goede boodschap verkondigd. (Lucas 7,22)*

Om de woorden van Jesaja beter te laten passen bij dit beeld van de zending van Jezus, verandert hij die zesde regel. “De terugkeer naar het licht” wordt “het licht in hun ogen”; “geketenden” wordt vervangen door “blinden”:

*...om aan gevangenen hun vrijlating aan te kondigen
en aan blinden het licht in hun ogen,... (Lucas 4,18)*

Iets heel anders doet zich voor bij regel zeven van dit citaat: “om verdrukten in vrijheid te laten gaan”. Dit fragment is uit Jesaja 58,6 geplukt en in het citaat uit hoofdstuk 61 geplakt.

In onze tijd zouden we zo'n vrije omgang met onze bijbelse bronnen op zijn minst even in een voetnoot vermelden en verantwoorden. Voor Lucas en zijn tijdgenoten was dat niet zo'n probleem. Hem ging het om iets heel anders: zo kernachtig mogelijk Jezus en diens zending schetsen.

Door die roeping te formuleren met behulp van woorden uit Jesaja, wordt deze zending nauw verbonden met de hoop en de traditie van Israël. De oude verwachtingen van het volk komen daardoor in een nieuw daglicht te staan, een licht dat afstraalt op het hier en nu. Meteen daarna geeft Jezus zelf dat verband scherp en duidelijk aan door middel van één enkel zinnenstuk, de kortste preek aller tijden:

Toen begon Hij hen toe te spreken: "Vandaag is het schriftwoord dat u gehoord hebt in vervulling gegaan." (Lucas 4,21)

De drie hoofdlijnen van elk herbronningsproces worden in dit vers in één adem genoemd:

- *vandaag* – ons heden en onze toekomst staan uiteindelijk centraal;
- *schriftwoord* – de traditie, onze bronnen zijn daarin een hulpmiddel, een ijkpunt;
- *in vervulling gaan* – die beide eerste elementen hebben pas zin doordat ze in ons en onder ons vernieuwing tot stand brengen. Wij zijn geroepen de Schrift, onze traditie tot vervulling te laten komen. Omgekeerd helpen deze teksten ons om zelf tot volheid te komen.

Een schriftwoord komt niet tot vervulling buiten ons om, maar doordat het aan ons gebeurt. Daarom is het kleine tussenzinnenstuk "*dat u gehoord hebt*" van belang. Zonder een werkelijk ten diepste 'horen', zonder toe-eigening kan geen enkele bron of traditie helpen ons leven richting te geven. Dan kunnen we geen roeping, geen zending ontvangen of erkennen, omdat we gesloten blijven voor "de Geest" die de levenskracht van ons charisma is: "De Geest van de Heer rust op mij" (Lucas 4,18).

We zien iets dergelijks gebeuren in de synagoge van Nazareth. De aanwezigen verheugen zich wel over zijn woorden, maar zij blijven innerlijk gesloten. Zij kunnen in hem uiteindelijk niets anders zien dan '*de zoon van Jozef*':

Ze betuigden Hem allemaal hun bijval en verbaasden zich over de woorden van genade die uit zijn mond vloeiden en zeiden: 'Dat is toch de zoon van Jozef?'

De onderliggende dynamiek, de kracht van de Geest, gaat aan hen voorbij. Is dat het geval, dan kan een weg van herbronning, of dat wat geformuleerd wordt in een Mission Statement, niet "tot vervulling komen". Uiteindelijk gaat het erom of *de Geest van de Heer rust op ons*, of herbronning aan ons persoonlijk en aan onze gemeenschappen gebeurt. Het conciliedocument *Perfectae Caritatis* laat daarover geen misverstand bestaan:

Omdat het religieuze leven voor alles erop gericht is, dat de leden door de professie van de evangelische raden Christus volgen en met God worden verenigd, moet men ernstig bedenken, dat de beste aanpassingen aan de noden van onze tijd zonder uitwerking blijven, als zij niet bezield worden door een geestelijke vernieuwing. ³

Het Mission Statement van de KNR

In de inleiding op dit artikel schreven we al dat het werken aan het Mission Statement van de KNR begon met het bijeenbrengen van elementen uit dierbare teksten en tradities en dat er werd geluisterd naar de diverse geleidingen. In één zin vat dat twee fundamentele stappen samen: het is nodig de bronnen te laten spreken en tegelijk moet gezorgd worden dat de betrokkenen zich gehoord weten. [Op de volgende pagina drukken we nu eerst de volledige tekst van dit Mission Statement af.]

Mission Statement

Konferentie Nederlandse Religieuzen

De Konferentie Nederlandse Religieuzen verbindt heel het veelkleurig spectrum van instituten, waarin het religieuze leven in katholiek Nederland gestalte heeft gekregen.

Binnen al deze instituten leggen religieuzen zich erop toe Gods liefdevolle en barmhartige aanwezigheid te beleven en gestalte te geven in een authentieke balans van actie en contemplatie, in een leven van gebed, gemeenschap en engagement.

De KNR heeft als koepelorganisatie van de religieuze instituten tot taak de onderlinge samenwerking te coördineren. Zij richt zich daarin zowel op de behartiging van gezamenlijke belangen als op de ondersteuning van de specifieke behoeften van ieder religieus instituut afzonderlijk. Zij stimuleert de presentie en de presentatie van de religieuzen binnen kerk en samenleving. Zij treedt namens hen samen op als officiële gesprekspartner.

Diverse religieuze instituten gaan een weg van inkrimping en afbouw. Tegelijk sluiten zich bij een aantal gemeenschappen nieuwe leden aan en ontstaan op verschillende plaatsen nieuwe vormen van religieus leven.

Voor allen betekent deze fase een proces van groei in de beleving van hun spiritualiteit, een weg die hen als gelovige mensen bevestigt en uitdaagt.

Dit proces vraagt om een versterkte beleving van zuster- en broederschap, die de grenzen van de verschillende religieuze gemeenschappen overstijgt en die zich steeds meer internationaal oriënteert.

De KNR wil daarvoor een platform zijn.

Den Bosch, 3 december 2003

Religieuzen

*– zusters, broeders, fraters, paters, monniken en monialen –
leiden, geraakt door Jezus Christus en het evangelie,
een leven van toewijding aan God,
aan hun gemeenschap en aan de naaste,
ruimte scheppend voor het zoeken en ter sprake brengen van
God en voor solidariteit en nabijheid.*

*Daarin weten zij zich ten diepste geworteld in de kerk en in de
samenleving,
waar zij vanuit hun opdracht tot profetische en creatieve trouw
trachten handen en voeten te geven aan Gods Rijk,
– door een luisterend oor voor Zijn stem en een open oog voor
de tekenen van de tijd,
– door het beleven en present stellen van het evangelie volgens
de eigen spiritualiteit,
– door positief-kritisch naar zichzelf, naar de ander en naar
kerk en samenleving te kijken
– en door samen te werken met al diegenen die zich vanuit
eenzelfde bewogenheid inzetten voor de heelheid van de mens
en de heelheid van de schepping.*

*Concreet zijn religieuzen actief en ondersteunend op terreinen
als vrede en gerechtigheid, spiritualiteit, pastoraat, vormings-
werk, emancipatie en vluchtelingenwerk, en binnen tal van
projecten in de zorg, de sociale opvang, vrouwen-netwerken,
jongerenwerk, missie, onderwijs en wetenschap. Daarbij gaat
hun aandacht speciaal uit naar de meest kwetsbaren in onze
samenleving.*

*Veel gemeenschappen bieden ruimte voor stilte en bezinning.
Zo geven zij ieder op een eigen manier en plaats gestalte aan
hun spiritualiteit.
Zij trachten elkaar daarin te steunen en met elkaar samen te
werken.*

Zij horen immers tot de 'levende traditie'. Evengoed als indertijd de stichters van hun religieuze instituten en bewegingen, zijn zij nu de dragers van hun religieus charisma. Ook voor hen geldt onverkort:

*De Geest van de Heer rust op mij...
Hij heeft mij gezonden ...*

In dit Mission Statement kon natuurlijk niet het charisma van al die religieuze instituten worden vastgelegd. Als koepelorganisatie moet de KNR ruimte en ondersteuning bieden voor het specifieke en eigene van ieder religieus instituut. Wel zouden we haar doelbewuste openheid voor dat eigene en haar inzet voor onderlinge samenwerking kunnen zien als twee wezenskenmerken van het 'charisma' van de KNR zelf. De tekst begint en eindigt dan ook met het benadrukken van die veelkleurigheid en die samenwerking. De eerste regels luiden:

*De Konferentie Nederlandse Religieuzen
verbindt heel het veelkleurig spectrum van instituten,
waarin het religieuze leven in katholiek Nederland gestalte heeft gekregen.*

De slotregels pakken dit weer op:

*Zo geven zij ieder op een eigen manier en plaats gestalte aan hun spiritualiteit.
Zij trachten elkaar daarin te steunen en met elkaar samen te werken.*

Een Mission Statement moet kort en krachtig zijn. Beelden en kernwoorden moeten uitdrukken wat we normaal zeggen door middel van beschrijvingen en pleidooien. In deze en volgende afleveringen van deze reeks zullen we enkele achtergronden van de gemaakte keuzes laten zien en verder ingaan op hoe herbronning daarin zijn plaats heeft gehad.

Gods liefdevolle en barmhartige aanwezigheid beleven en gestalte geven

Aan het slot van de vorige paragraaf is benadrukt dat de binnen de KNR samenwerkende religieuzen en religieuze instituten 'op een eigen manier en plaats gestalte geven aan hun spiritualiteit' (zie p. 31). Tegelijk heeft de werkgroep Mission Statement het aangedurfd om een soort gemeenschappelijke gerichtheid voorop te stellen. Meteen na de inleidende zin wordt het volgende gezegd:

*Binnen al deze instituten leggen religieuzen zich erop toe
Gods liefdevolle en barmhartige aanwezigheid te beleven en gestalte te geven
in een authentieke balans van actie en contemplatie,
in een leven van gebed, gemeenschap en engagement.*

Religieus leven vindt zijn fundament en zijn voeding in geraaktheid door God, op welke manier die ook tot stand komt. Daar ligt de grond en het waarom van onze toewijding. Maar het gehoor geven aan onze roeping is geen eindpunt. Het is voor alles het inslaan van een weg, een levensweg, waarin de beleving van een levende godsrelatie centraal staat. Daaraan is uitdrukking gegeven door te spreken van *het zich toeleggen op het beleven en gestalte geven aan Gods liefdevolle en barmhartige aanwezigheid*.

Zowel dat beleven van Zijn aanwezigheid als dat gestalte geven daaraan kan op heel veel verschillende manieren. We kunnen Hem ontmoeten in de ogen van armen, zieken of vluchtelingen. Hij kan ons tegemoet komen in ons gebed, in de natuur, of in onze onderlinge broeder- en zusterschap. Vaak zal er ook een gevoel van godverlatenheid zijn. Misschien soms jaren lang. Maar wat ook dan kenmerkend blijft voor religieus leven, is het verwachtingsvol uitzien naar Zijn nabijheid.

Onlosmakelijk hiermee verbonden, en daarom in één adem ermee genoemd, is het gestalte geven aan deze liefdevolle en barmhartige nabijheid. Onze toewijding neemt ook de vorm aan van

toewijding aan elkaar en aan de naaste. Zending kan nooit los staan van degene die er de oorsprong van is. Dat houdt in dat we al wat we doen, doen vanuit God: nabij zijn als gestalte van Gods nabijheid, werken alsof we Zijn handen zijn, bidden alsof wij Zijn smeking zijn en zelfs rusten alsof wij gestalte geven aan Zijn stilte.

Dat maakt ons apostolaat tot een door en door contemplatief gegeven. We kunnen zelfs stellen dat niet-contemplatief apostolaat niet bestaat. Wanneer wij Hem namelijk niet meer de eigenlijke werkende of biddende laten zijn in wat we doen, staat alles wat we ondernemen los van dat wat er de levensader van zou moeten zijn. Het is dan niet meer en niet minder dan menselijk zwoegen.

Bewust zijn in deze vier regels enkele kernwoorden verwerkt die verwijzen naar herbronningsprocessen die de laatste jaren in religieus Nederland belangrijk zijn geweest. Een voorbeeld daarvan is het begrip *barmhartig*. Lange tijd hebben we ons met woorden als mededogen en barmhartigheid geen raad geweten. De laatste jaren staat het echter weer volop in de belangstelling als een religieus kernbegrip. Er is een brede *Beweging van Barmhartigheid* ontstaan en een groot aantal religieuze instituten heeft dit thema herontdekt als een fundamenteel gegeven van hun spiritualiteit. In die herwaardering is het van belang dat het primair een bijbelse aanduiding is van Gods goedheid en in tweede instantie – en op grond daarvan – een uitnodiging om ook zelf die goedheid gestalte te geven.

Een tweede voorbeeld vinden we in de woorden *balans van actie en contemplatie*. Boven besteedden we al even aandacht aan de verhouding tussen actie en contemplatie. Voor alle religieuzen is dit steeds een kernpunt geweest, maar met name onder de actieve vrouwelijke religieuzen was dit decennia lang een heet hangijzer. Hoe vinden we hierin een goede balans? Een SNVR-werkgroep Religieus Leven heeft zich hier de afgelopen jaren diepgaand mee bezig gehouden, wat geresulteerd heeft in een boeiende website over dit onderwerp: “In Balans: over actie en contemplatie in ons leven”.⁴ Het gebruik van de woorden *balans van actie en contemplatie* in dit Mission Statement is een impliciete verwijzing daarnaar.

Herbronning zoekt misschien wel precies dat: een steeds nieuwe balans van de kernelementen van ons religieus leven. Niet zozeer concreet wordend in boekjes en statements, maar “in ons leven”. Dat wil zeggen, in onszelf in vervulling gaand:

Vandaag is het schriftwoord dat u gehoord hebt in vervulling gegaan. (Lucas 4,21)

Pierre Humblet

- 1 De voorgaande artikelen in deze reeks kunt u vinden op de website van de KNR: <http://www.knr.nl/>, onder menuknop: “Religieus Leven”.
- 2 Documenten die expliciet een rol speelden waren onder meer de *Intentieverklaring van de SNVR*, Het SNPR-document *Wij Religieuzen...* en de *SNVR-Notitie Mission Statement*. Ten behoeve van de werkgroep Mission Statement waren 16 documenten of delen daaruit gebundeld in een reader. Hierbij ging het steeds om – in herbronningsperspectief – nogal ‘jonge’ documenten.
- 3 *Perfectae Caritatis*, Tweetalige uitgave: *Decreet over de aangepaste vernieuwing van het religieuze leven*, Vertaling drs A. van Rijen msc, in: *Constituties en decreten van het tweede vaticaanse concilie*, nr. VIII, Katholiek Archief, De Horstink, Amersfoort 21(1966) nr. 1, paragraaf 2.e.
- 4 Zie: <http://www.knr.nl/> menuknop: “In Balans”.

Agenda

UCESM-Assemblee

Van 16 tot 22 februari aanstaande vindt in Ljubljana (Slovenië) een Algemene UCESM-vergadering plaats. Timothy Radcliffe o.p. zal het centrale thema van de bijeenkomst inleiden onder de titel: *The Role of Religious Life in the Formation of an Ethical Conscience, in a Multicultural Europe*. De Nederlandse delegatie bestaat uit p T. Timmermans, zr W. van den Heuvel, zr M-J de Kok en dhr A. Leys.

Religieus leven voor het voetlicht

Vijfde platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven

Op woensdag 14 april 2004 organiseert de Commissie Roepen voor de vijfde maal een platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven. Deze keer zal opnieuw *presentatie van religieus leven* speerpunt zijn, waarbij elementen van vorige bijeenkomsten verder zullen worden uitgediept: wat willen we presenteren en hoe pakken we dat aan? Het is daarbij de bedoeling mediadeskundigen te laten meedenken en ook concrete handreikingen te laten bieden.

Tijd: woensdag 14 april, van 10.15 tot 16.00 uur.

De plaats wordt op een later tijdstip bekend gemaakt

Studiedag UNKV (Unie Nederlandse Katholieke Vrouwenbeweging)

Geest-Kracht, Spirit voor het dagelijks leven

Wat begeestert ons, waar halen we onze inspiratie, hoe ontdekken wij onze eigen kracht? Deze vragen komen aan de orde tijdens de studiedag op 14 april aanstaande, georganiseerd door de Unie NKV als vervolg op de in maart 2003 gehouden conferentie van WUCWO-Europa. Begeleid door Dr. Veerle Draulans, docente Praktische Theologie in Tilburg, gaan we die dag op zoek naar onze innerlijke kracht, de spirit die we nodig hebben in ons eigen leven en voor het werk in onze organisaties. Op genoemde Europese conferentie hebben de deelnemers drie prioriteiten aangewezen waaraan hun organisaties de komende tijd extra aandacht zouden moeten geven: het bepleiten van een goede gezinspolitiek, *gender-mainstreaming* in alle wet- en regelgeving, en bestrijding van geweld tegen vrouwen. De studiedag van 14 april willen we ook benutten om samen na te gaan hoe we met onze organisaties in Nederland daaraan concreet uitvoering kunnen geven. Ook niet-leden zijn welkom.

Aanmelding: Unie-secretariaat, Kroonsingel 23, 6581 BK Malden; Tel: 024-3581116; E-mail: meijswjs@kabelfoon.nl Kosten inclusief lunch: 7 Euro. U krijgt het programma toegestuurd na ontvangst van uw betaling op Postbank rekening nr. 1977676 t.n.v. Unie NKV, De Beemden 1, 5298 VT Liempde. Plaats en tijd: De Mariënborg, St Janssingel 92, 's-Hertogenbosch; 10-16 uur.

Nationale vredesdag voor religieuzen

De werkgroep Vredesvraagstukken van de KNR houdt haar **Nationale vredesdag voor religieuzen** 'En, wij verhalen van solidariteit als basis van vrede' op zaterdag **11 september 2004**

in het Ds. Piersoncollege, 's-Hertogenbosch.

Prof. Dr. Lieve Troch heeft haar medewerking toegezegd.

Vergaderingen van het AB/KNR

De volgende vergaderingen van het AB/KNR zullen plaatsvinden op 9 juni 2004 en 17 november 2004.

Vriend

Vriend, metgezel, die meer en minder is,
dan vader, moeder, minnaar, kind,
hetzelfde als ik, maar anders,
onafhankelijk en toegewijd
ouder, jonger, van dezelfde tijd.
Trooster, die getroost kan worden
baken en verhanger van de borden
broeder, maar van andere moeder, zonder rivaliteit
met wie ik samenloop en die mij begeleidt.
Hij gunt mij om te leven en als ik dood
zou willen, geeft hij mij gelijk.
Soms is het, dat ik om hem alleen
verdragen blijf, wat zonder hem ondraaglijk scheen.
Zonder een enkele verplichting
loop ik, en loop ik altijd in zijn richting.

M. Vasalis, *De oude kustlijn*
[Amsterdam, Van Oorschot]

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar. Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Contactpersonen bij de afdeling communicatie van de KNR zijn: Jeanette Janssen, Truus Kuster, Miranda Roijers & Will van de Ven, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch,
T: 073-6921316, F. 073-6921322, E: communicatie@knr.nl